168. Torstaina 11 päivänä joulukuuta 1997

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely

1) Hallituksen esitys laeiksi tullilain ja eräiden verolakien muutoksenhakua koskevien säännösten muuttamisesta 5740

Hallituksen esitys 192/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 18/1997 vp

2) Hallituksen esitys ampuma-aselaiksi ja laiksi poliisilain 23 §:n sekä laiksi poliisin henkilörekistereistä annetun lain 19 ja 20 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 183/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 29/1997 vp

3) Hallituksen esitys laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta 5741

Hallituksen esitys 184/1997 vp
Puolustusvaliokunnan mietintö 2/1997 vp
Lakialoite 73/1996 vp

Ensimmäinen käsittely

4) Hallituksen esitys Euroopan poliisivirastosta tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi tullilain 26 §:n muuttamisesta 5755

Hallituksen esitys 136/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 28/1997 vp

5) Hallituksen esitys laiksi poliisin henkilörekistereistä annetun lain muuttamisesta 5755

Hallituksen esitys 133/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 30/1997 vp

Lähetekeskustelu

6) Hallituksen esitys laeiksi kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta 5756

Hallituksen esitys 232/1997 vp

7) Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1995 ovat antaneet aihetta ..... „

Kertomus 9/1997 vp

8) Lakialoite laiksi vuodelta 1998 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista, työnantajan kansaneläkemaksusta ja työnantajan lapsilisämaksusta 5759

Lakialoite 136/1997 vp (Mauri Pekkarinen /kesk ym.)

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aura, Filatov, Gustafsson, Halonen, Hassi, Heinonen, Hellberg, Holopainen, Huttu-Juntunen, Isohookana-Asunmaa, Itälä, Jansson, Karpio, Korhonen R., Koski V., Koskinen M., Laitinen, Lindroos, Lipponen, Markkula M., Metsämäki, Mölsä, Niinistö, Nurmi, Ojala A.,

Ojala R., Penttilä, Pulliainen, Rantanen, Rauramo, Roos, Skinnari, Tiilikainen, Tiusanen, Tulonen, Viljamaa ja Wideroos.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Metsämäki, Laitinen, Karpio, Tiilikainen, Mölsä, Rauramo ja Pulliainen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Filatov, Gustafsson, Hassi, Holopainen, Itälä, V. Koski, M. Koskinen, Lindroos, Nurmi, Penttilä, Pulliainen, Roos ja Tulonen,
tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Jansson ja Lipponen sekä yksityisasioiden vuoksi ed. R. Ojala sekä
tämän kuun 13 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Heinonen, Huttu-Juntunen, Niinistö ja Skinnari.

Uudet hallituksen esitykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on tänään antanut eduskunnalle hallituksen esitykset n:ot 233—237.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laeiksi tullilain ja eräiden verolakien muutoksenhakua koskevien säännösten muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 192/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 18/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 18. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
ensimmäisen lakiehdotuksen 30, 37, 38, 40 ja 41 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
toisen lakiehdotuksen 45, 46, 48 ja 50 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
kolmannen lakiehdotuksen 69, 71 ja 72 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
neljännen lakiehdotuksen 197 ja 198 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä
viidennen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys ampuma-aselaiksi ja laiksi poliisilain 23 §:n sekä laiksi poliisin henkilörekistereistä annetun lain 19 ja 20 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 183/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 29/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 29. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Riittävässä määrin en ole pystynyt tutustumaan varsinaiseen lakiin, mutta mietinnöstä ei ainakaan selvästi ilmene kantaa sellaiseen tapaukseen, että lääkäri toteaa, että sairastuneella henkilöllä ei missään tapauksessa saisi olla aseenkantolupia eikä aseita hallussaan. Olisi pitänyt lakia muutettaessa kiinnittää huomiota siihen, että lääkärille annettaisiin oikeus ilmoittaa, jos ei velvollisuutta, poliisiviranomaiselle, jotta tällaiset aseet saataisiin vaarallisilta henkilöiltä pois. Tähän asiaan ei ole ilmeisesti mitään huomiota kiinnitetty. Valitettavaa!

Ed. Kekkonen: Arvoisa puhemies! Ikään kuin ed. Myllyniemi olisi lukenut vähän huolimattomasti mietinnön. Mietinnössä asiaan puututaan. Muutenkin haluan ihan yleisellä tasolla tästä laista ja mietinnöstä sanoa, että tämä on harvinaisen hyvää valmistelutyötä ollut.

Erityisen tärkeäksi tämä asia muuttuu, kun se näyttää olevan elimellisesti kiinni direktiivissä plus sitten Schengenin sopimuksessa, joka tekee mahdolliseksi poliisiviranomaiselle entistä helpommin jäljittää sitä asearsenaalia, joka liikkuu nyt vähän huolimattomasti ja huolettomasti Suomessa sellaisissa käsissä, joista sitä ei voi vie-

dä pois. Jos ja kun tapahtuu väärinkäytöksiä, poliisin on siten helpompi hakea ne kädet ja myös sen aseen ja aseistuksen alkuperä, joka ongelmaksi on saattanut muodostua.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 1—17 § ja 1 luvun otsikko, 18 ja 19 § ja 2 luvun otsikko, 20—31 § ja 3 luvun otsikko, 32—41 § ja 4 luvun otsikko, 42—72 § ja 5 luvun otsikko, 73—83 § ja 6 luvun otsikko, 84—90 § ja 7 luvun otsikko, 91—100 § ja 8 luvun otsikko, 101—104 § ja 9 luvun otsikko, 105—119 § ja 10 luvun otsikko sekä 120—131 § ja 11 luvun otsikko, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 23 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

kolmannen lakiehdotuksen 19 ja 20 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 184/1997 vp
Puolustusvaliokunnan mietintö 2/1997 vp
Lakialoite 73/1996 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö n:o 2. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Mietintö, joka liittyy asiaan, on yksimielinen ja sellaisenaan arvo sinänsä, kun on kysymys näinkin tunteita herättävästä asiasta kuin varusmiespalvelus on. Tämähän toisaalta perustuu puolustusdoktriinimme muutokseen ja toisaalta säästämiseen myös sillä tavalla, että varusmiespalvelus muutetaan sellaiseksi, että on kuuden kuukauden, yhdeksän kuukauden ja kahdentoista kuukauden palvelusajat. Tämän asian taloudellinen puoli, joka tietysti myös on yleisen mielenkiinnon kohteena, on se, että päiväraha on erilainen kullakin palvelusjaksolla. Kuuden kuukauden miehillä ja naisilla se on 19 markkaa, seuraavassa vaiheessa 34 markkaa ja eniten palvelevilla 49 markkaa.

Mutta problemaattista oli tietenkin kaiken aikaa se, mikä myös hallitsi valiokunnan käsittelyä, miten motivoida sotilaat sellaiseen eriarvoisuuteen, jossa pienin palvelusaika on kuusi kuukautta ja suurin kaksitoista. Se osin ratkaistiin rahalla tavalla, jonka juuri kerroin, ja osin siihen haettiin sovellutuksia siitä, olisiko varusmiespalvelusta hyötyä seuraavalle elämänvaiheelle, esimerkiksi opinnoissa ja jopa niin, että olisiko siitä hyötyä silloin, kun pyritään oppilaitokseen. Tässä törmäsimme sillä tavalla olennaiseen seikkaan, että nyt kun myös naiset pääsevät sotaväkeen ja kuitenkin miehet ovat ylivoimaisena enemmistönä palvelukseen astuttaessa, tämä olisi tehnyt lähes perustuslaillisen ongelman siitä, mikä on miehen ja naisen tasa-arvo.

Arvoisa rouva puhemies! Paikaltani tämän enempää jatkamatta toistan sen, että oli erittäin arvokasta, että mietintö saatiin aikaan yksimielisenä, mutta en ole ihan varma siitä, ovatko motivointikeinoina sittenkään kovin onnistuneita nämä rahakysymykset. Toisessa motivointikeinossa eli opintokysymyksessä törmäsimme sen kaltaiseen perustuslailliseen ongelmaan, että kun esimerkiksi tiedekorkeakouluilla on oma autonomiansa, olisi aika kohtuutonta, että sotaväki pystyisi ikään kuin astumaan dekaanin paikalle.

Ed. L a a k s o : Rouva puhemies! Haluaisin kiinnittää tässä yhteydessä huomiota vain yhteen yksityiskohtaan, jota puolustusvaliokunta myös käsitteli. Se on kysymys sopimussotilasjärjestelmästä, johon viitattiin puolustuspoliittisessa selonteossa. Sopimussotilasjärjestelmä tarkoittaa sellaista järjestelmää, jossa palkattaisiin asevelvollisuuden suorittamisen jälkeen entisiä varusmiehiä enintään vuoden ajaksi armeijan palvelukseen.

Ajatuksena Puolustusvoimissa on ollut se, että ensi vaiheessa olisi käytössä kokeilu, joka rahoitettaisiin työministeriön pääluokasta siten, että pitkäaikaistyöttömien työllistämismäärärahasta maksettaisiin sopimussotilaiden palkkaus. Puolustusvaliokunta kuuli useita asiantuntijoita, ja esimerkiksi armeijan henkilökuntajärjestöt olivat ehdottomasti tämän kaltaista uutta järjestelyä vastaan. Myös puolustusvaliokunta yksimielisesti oli sitä mieltä, että jos tällainen sopimussotilasjärjestelmä otetaan käyttöön, palkkauksen on tapahduttava suoraan puolustusministeriön pääluokasta eikä siten, että työministeriön muu-

tenkin niukkoja pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen tarkoitettuja määrärahoja käytetään tällaiseen tarkoitukseen.

Ed. Kekkosen lailla olen tyytyväinen siitä, että pääsimme yksimielisyyteen paitsi itse asevelvollisuuslain yksityiskohdista myös sopimussotilasjärjestelmän sisällöstä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Käytin eilen vähän pidemmän puheenvuoron tästä ja tyydyn hyvin lyhyeen nyt.

Ensinnäkin mielestäni varusmiesten monivointi on kiinni koulutuksen sisällöstä. Toisin sanoen siitä, että koulutus on tarkoituksenmukaista ja että varusmiehet, jotka eivät ajattele aina samalla tavalla kuin kantahenkilökunta, tuntevat sen mielekkääksi ja että koulutuksessa on jotakin tavoitteellista. Näin minä sen omasta mielestäni näen. Poikani on ollut hiljattain armeijassa — vaikka olen vanha mies, minulla on nuori poika — eikä hän mikään vasikka siellä ole, mutta on kertonut omista kokemuksistaan ja paljolti on siihen nojattava.

Mitä tulee rahaan ja motivaatioon, niin ei näillä rahoilla, mitä tässä annetaan, kyllä ketään motivoida. Kannankin huolta varusmiesten toimeentulosta. Hiljattain katselin televisiosta esitystä, minkälaiset päivärahat muissa Pohjoismaissa on varusmiehillä, jotka saavat vielä aika runsaan kotiuttamisrahankin armeijasta pois lähdettyään, kotiuttamisrahan, joka edellisen hallituksen köyhyyden aikana meillä poistettiin. Kyllä minä sanoisin, että näitä päivärahoja pitäisi korottaa enemmän ja palata myös kotiuttamisrahaan, että ei varusmiehen tarvitse heti mennä toimeentuloluukulle, vaan saa päivän tai pari miettiä asioita sitä ennen. Siinä vaiheessa on vähän surkea tilanne monella ja siinä mielessä kotiuttamisraha olisi erinomaisen hyvä asia.

Edustajat Metsämäki, Laitinen ja Karpio merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Olen pitänyt kyllä erittäin arveluttavana Puolustusvoimien pyrkimystä maksattaa muilla hallinnonhaaroilla omia menojaan. Pitkäaikaistyöttömien määrärahan käyttäminen sellaisille ihmisille, jotka eivät ole lainkaan työttömiä, avaisi tietysti monelle muullekin hallinnonhaaralle paljon teitä.

Samoin on huono se ajatus, että ihmisille, jotka ovat käyneet pitemmän asevelvollisuuden, annettaisiin ilmaiseksi opintosuorituksia, tällä tavalla ikään kuin inflatoitaisiin yliopisto-opintoja. Onneksi meillä on ainakin Helsingin yliopiston autonomia, että tämä ajatus kaatuu mahdottomuutensa jo siinäkin. Olisihan se tietysti hauska ajatusleikki, jos esimerkiksi luonnonsuojelualueita ryhdyttäisiin rahoittamaan sillä tavalla. Kun maata menettää paljon, saa maisterin tutkinnon, ja jos oikein paljon menettää, saa tohtorin arvosanan, ja tällä tavalla maksettaisiin luonnonsuojelualueita. Tämä sama esimerkki voisi mennä muuallekin.

Sitten vakavasti. Meille tulee tietysti ongelma siitä, että kun asevelvollisuus on toisilla selvästi pitempi kuin toisilla ja kun asevelvollisuus on veroluonteinen seikka, niin mitenkä se korvataan. Ei liene mikään salaisuus, että tosiasiassa yleisellä asevelvollisuudella ei enää ole kauhean suurta sotilaallista tarvetta, vaan Puolustusvoimille riittäisi hyvin, että vain puolet ikäluokasta kävisi armeijan. Mutta siinä lienee joitakin tasaarvo-ongelmia sen jälkeen.

Puolustusministeri Taina: Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä kuin edustajat siitä, että sopimussotilasjärjestelmä ei pääsääntöisesti voi olla rahoitettu työllisyysmäärärahoilla. Puolustusvoimien puolella on katsottu, että tällä järjestelmällä saataisiin tavallaan lisää koulutusta ja kokemusta nuorille, kun he voisivat jatkaa sopimussotilaina asevelvollisuuden jälkeen, ja jos tämä katsotaan puolustuskyvyn kannalta välttämättömäksi, se täytyy pystyä rahoittamaan myös puolustushallinnon rahoista. On kuitenkin katsottu, että tässä työttömyystilanteessa, joka tällä hetkellä on vaikea, saattaisi olla myös mahdollista, että tällä tavoin pysyttäisiin nopeammin työpaikkoja lisäämään juuri tässä tilanteessa. Siksi nämä työllisyysmäärärahat ovat olleet esillä keskusteluissa.

Toisessa asiassa, joka koskee opintosuorituksia ja varusmiespalvelusta, olen myös samaa mieltä, että oppilaitosten ja esimerkiksi yliopistojen vastuulla on se, voidaanko jokin osa varusmiespalveluksesta katsoa sellaiseksi, että se voisi vastata joitakin opintoviikkoja. Mutta tässä on oltava hyvin tarkka. Uskon, että oppilaitokset myös huolellisesti tämän asian katsovat.

Ed. Tiilikainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Vaikka olen lähes joka kohdasta samaa mieltä kuin puolustusvaliokunnan mietinnössä ja laissa on, niin kuitenkin pienen pieni epäilys kalvaa, kuten ed. Aittoniemeäkin, varusmiesten motivointikysymyksessä. Asevelvollisuuslain pitää nyt onnistua näiltä kohdin, että palvelusajat ovat 6 ja 12 kuukautta, että ei tule väliinputoajia, mitä on nyt vielä voimassa olevassa laissa.

Tietysti raha on yksi rikka rokassa, mitä tulee motivointiin, mutta varsinkin nyt se on huomattu, kun rahaa ei ole ja varusmiehillä on erittäin paljon joutoaikaa. Joutilaisuus on kaiken pahan alku ja juuri, oli sitten kysymys siviilistä tai armeijasta. Nyt koulutuksesta vastaava pääesikunnan eversti Nordberg kävi valiokunnassa ja hän lupasi koulutettaville kuuluisaa ajatelmaa siteeraten "verta, hikeä ja kyyneleitä". Toisin sanoen koulutus tiivistyy huomattavasti ja samalla myös varusmiehet viedään ulos luontoon viettämään reipasta sotilaselämää. Nythän pääosin on jouduttu esimerkiksi maastoharjoituksia tekemään sisätiloissa vain kartalta näytettynä, ja se ei ole tietenkään vastannut ihan sitä, mitä sen on ollut tarkoitus vastata. Kun koulutusta tiivistetään muutenkin, jäämme mielenkiinnolla odottamaan, mitä uusi koulutuspäällikkö saa aikaa meidän armeijassamme. Mutta se on yksi hyvä motivointikeino.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Kun rahaa on vähän käytettävissä, niin minusta palvelusaikojen porrastus, uudet varusmiesajat, on ihan hyvä asia, koska tässä tehokkuutta pyritään nostamaan, jolloin voitaisiin saada ne rahat paremmin käyttöön ja lyhyemmällä ajalla. Samoin kertausharjoitusten osalta toivoisi, että katsottaisiin tarkkaan se, miten rahat käytetään ja miten saadaan mahdollisimman hyvä ohjelma aikaan. Joskus aikaisemmin kerroin, että itse olin kertausharjoituksissa viikon ja opin katkaisemaan sytytyslangan 15 cm:n pätkään. Se oli ainut oppi, tosin varpaat siinä kylmenivät, kun jonain päivänä kävelimme metsässä, mutta mitään muuta ei mieleen jäänyt koko jutusta.

Työllisyysvarojen käyttöä sopimussotilassysteemiin pidän hyvin arveluttavana, eikä sitä hyvin paljon esitetäkään. Siihen voi esittää monia vastakysymyksiä, esimerkiksi miten työllisyysvaroja voi tehokkaammin käyttää. Onko vaikka nuoren metsän hoito parempi noin pitkän päälle kuin sotilastarkoituksiin käyttäminen tai monet muut; kun vanhusten hoidossa on puutetta ihmisistä, miksei sinne laiteta? Vaikka puhutaan, että tällä nopeasti työllistettäisiin ihmisiä, niin aina pitää miettiä mihin työllistetään, saadaanko sillä jotain järkevää aikaan.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kun puhuttiin motivointikysymyksestä ja valiokunnan puheenjohtaja viittasi koulutuksen osuuteen palveluajasta, niin sehän nyt tässä järjestelmässä on ihan numeroilla kerrottavissa: kasvaa 68:sta 75 prosenttiin, joka on, jos uskomme, mitä upseerit sanovat ja miksemme uskoisi, että koulutus on kaiken a ja o, minusta aika olennainen lisäys.

Mutta se, mikä minua tässä edelleenkin, arvoisa rouva puhemies, askarruttaa, on 6 ja 12 kuukauden hirmuisen pitkä väli. Suomalaiseen perinteeseenhän kuuluu se, että suomalainen reservin upseeri noin yleisellä tasolla on varsin sivistynyt henkilö. Häntä ei välttämättä ole määrätty koulutukseen sen tähden, että hän olisi tavattoman innostunut aseista sinänsä. Nyt tämä 6 ja 12 kuukauden väli on sillä lailla pitkä, että minua askarruttaa, katsooko se nuorukainen tai nuori nainen, jota kiinnostaisi kenties johtotehtävät, että 6 kuukautta on liian pitkä väli uhrata siihen, kun helpommallakin pääsisi.

Ja sitten se raskaampi pelko. Eli jättääkö tämä järjestelmä sellaisen mahdollisuuden, että 12 kuukauden osastoon jäävät ns. rambot, eli se ihmislaji, joka on jotenkin aivan erityisen viehtynyt väkivaltaleikkeihin, aseisiin jne?

Mutta, arvoisa rouva puhemies, yhtä kaikki, kaikin näin pikku epäilyin, mitä tässä on, katson, että tämä on askel eteenpäin ja tämä istuu hyvin siihen perusdoktriinin muutokseen, joka Suomen puolustuspolitiikassa on ollut tapahtumassa. Ja kun aselajit kaikki teknistyvät, niin on ollut varmaankin tarkoituksenmukaista tehdä tätä jakoa entistä selvemmin eri pituisiksi palvelusajoiksi.

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Lyhyesti paikaltani totean: Olen hämmästynyt ja kyseenalaistan sellaiset esitykset, joita on tuotu, että asevelvollisuuspalvelusta annettaisiin osia yliopistotasoisen koulutuksen korvaaviksi suoritteiksi. En ole yhdessäkään ulkomaisessa yliopistossa vastaavaa ajatusta kuullut puhumattakaan, että sitä toteutettaisiin — no, vanhassa Neuvostoliitossa näin oli, mutta siihen suuntaan ei kai meidän pidä kehittyä.

Arvoisa puhemies! Tämä asia on varsin merkittävä. Se liittyy tutkintojen rinnastusmenettelyyn, josta on olemassa omat säännöksensä, ja

erityisesti kansainväliseen vertailumenettelyyn. Suomessahan oli taannoin järjestelmä, jossa reservin upseeritasolle yllettyään, siis upseerikoulun ikään kuin asevelvollisuusaikana oli suorittanut, saattoi saada aloituspisteitä ja sitäkin pidettiin kansainvälisessä vertailussa jopa käsittämättömänä.

Jos asevelvollisuuden pituuden osalta jotain olisi tehtävä ja nimenomaan nuorten lahjakkaiden osalta, mielestäni sitä pitäisi lyhennetää.

Ed. Saapunki: Arvoisa puhemies! Ed. Kekkonen ansiokkaasti toi mietinnön sisällön esille enkä laajemmin lähde siihen puuttumaan. Mutta motivaatiotekijään haluaisin minäkin muutaman sanan sanoa.

Kun peruspalveluaika lyhenee 6 kuukaudeksi, niin mielestäni silloin myös koulutus tiivistyy, lomat ja joutilaisuus vähenevät. Minusta siitä löytyy motivaatiotekijä tälle porukalle. 12 kuukauden porukalle löytyy huomattava motivaatiotekijä myös siinä, että he pääsevät heti kouluttamaan uusia alokkaita ja tuntevat olevansa armeijassa herroja, ainakin pikkukihoja. Se antaa lisämotivaatiota. Minä en näe tässä kovin suuria ongelmia.

Sen sijaan ihmettelen, että vastustetaan opintoviikkojen antamista. Kyllä kai pioneeripuolella talonrakennus- ja maanrakennuspuolelle saa melko paljon valmiuksia, viestipuolelta sähkö- ja viestintäkoulutukseen, että kyllä ainakin ammatillisessa koulutuksessa pitäisi opintoviikkoja tai pisteitä antaa. Neuvotelkoon puolustuslaitos oppilaitosten kanssa asiasta. Minä ainakin hyväksyn sen, että siitä käytäisiin keskusteluja. En pidä pahana, jos asepalvelusta vaikka pisteitä tai opintoviikkoja saisikin.

Ed. Mähönen: Arvoisa puhemies! On paljon puhuttu siitä, mitä tämä vaikuttaa opiskelijoitten hakutilanteeseen ja mahdollisesti opintosuoritteisiin. Asiasta kyllä keskusteltiin erittäin paljon valiokunnassa ja kuultiin monia asiantuntijoita. Joissakin puheenvuoroissa on ikään kuin vilahdellut se, että puolustusvaliokunta antaisi jollekulle etuoikeuden tai oikeuden ylipäätänsä määritellä, paljonko siitä sitten pisteitä annetaan. Kyllä me korostimme, eritoten loppuvaiheessa valiokunnan mietintöä muokattaessa, että kyllä täysi suvereniteetti on korkeakouluilla taikka mahdollisesti näillä väliaikaisilla ammattikorkeakouluilla. Siihen ei pidä kyllä ulkopuolisten puuttua. Se on täysin heidän koulutusjärjestelmänsä hallinnassa ja näin sen täytyy ollakin. Heidän päätäntävallassaan se on, jos katsovat tarpeelliseksi.

Mitä näihin sopimussotilaisiin tulee, niin ensinnäkin joku edustaja, tai kuuntelinko vähän huolimattomasti, ikään kuin antoi ymmärtää, että työministeriön hallinnonalalta oltaisiin siirtämässä varoja heidän palkkaukseensa. Haluan nyt kuitenkin esiintuoda kirjaimellisesti sen, mitä sopimussotilaista on mainittu: "Saatujen selvitysten perusteella valiokunta katsoo, että vaikka säännökset eivät estä työllisyysmäärärahojen käyttöä tarkoitukseen, näitä määrärahoja ei käytännössä ole irrotettavissa työministeriön hallinnonalan budjetista." Tämä on selkeästi siellä sanottu. Näin sen tietysti täytyy ollakin, koska kyseenalaista olisi ollut vähän ruveta tässä vaiheessa määrittelemään työministeriön määrärahojen käyttämistä tähän tarkoitukseen.

Itse sopimussotilaista. En oikein jaksanut ymmärtää enkä vieläkään oikein hyväksy sitä, että lakiesityksessä tästä asiasta ei puhuttu yhtään mitään, vaan tämä tuli käsittelyvaiheen aikana jostakin sinne keskusteluun ja nyt se on täällä mietinnössä. Noin menettelytapana asetan hieman kyseenalaiseksi tämän suuntaisen, olkoon, että se löytyy jostakin aiemmasta hyväksytystä asiakirjasta. Mutta olisi ollut paljon reilumpaa lakiesitykseen tuoda tämä asia, jotta se olisi heti alusta pitäen ollut meidän ymmärrettävissämme ja käsiteltävissämme.

Ed. Mölsä merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Käsittelen tätä asiaa perustuslaillisesta näkökulmasta tässä kohtaa. Mielestäni jäi liian vähälle huomiolle se, että vuonna 1995, kun hyväksyttiin perusoikeusuudistus, 5 §:n 2 momentti toteaa: Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän jnp. Tässä kohtaa kiinnitän huomion ilmaisuun sukupuolen, mukaan.

Tämä on ensimmäinen kerta, kun asevelvollisuuslaki tulee perusoikeusuudistuksen jälkeen käsittelyyn, ja nyt pitää tarkastella myös tätä kohtaa, jota perustuslakivaliokunnassa mielestäni asiantuntijat eivät tältä puolelta katsoneet riittävästi. Sitä ei käsitelty siltä puolelta, vaan ainoastaan palveluaikojen pituuden mukaan.

Miksi otan tämän esille? Otan sen sen takia, että esimerkiksi siviilipalvelusta suorittavista siviilipalveluslaki sanoo 2 §:ssä työpalvelun tekemisestä: "Työpalvelu suoritetaan lähinnä sosiaa-

lihuolto- tai terveydenhuoltoalalla, opetus- tai kulttuurialalla tai ympäristönsuojeluun tai pelastusalaan liittyvissä tehtävissä." Nämähän ovat olleet perinteisesti esimerkiksi naisten aloja. Nyt kysyn, kun perusoikeusuudistus on tehty, eikö tähän näkökulmaan pitäisi kiinnittää huomiota. Miksi miehet ja naiset ovat eri asemassa, kun siviilipalvelusmies joutuu suorittamaan palvelunsa juuri näillä aloilla? En tällä tarkoita sitä, että olisin naisten asevelvollisuuden kannalla sinänsä, mutta puhun tarkastelukulmasta. Ei se riitä, että asepalvelu on ollut periaatteessa vain miesten hommaa ja asevelvollisuus on historiasta lähtenyt. Kun tässä ensimmäistä kertaa perusoikeusuudistuksen jälkeen tätä asiaa tarkastellaan, niin mielestäni tätä näkökulmaa ei ole riittävästi huomioitu.

Ed. Rauramo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. S i i m e s : Arvoisa puhemies! Oikeastaan edelliseen puheenvuoroon ensin tekisi mieleni sanoa, että kyllähän naisillakin on mahdollisuus siviilipalveluksen suorittamiseen, jos siltä tuntuu ja haluaa asepalveluksen suorittamisen keskeyttää.

Uudessa 6, 9 ja 12 kuukauden palvelusaikajärjestelmässä on paljon hyvää. Ensinnäkin sillä saadaan varuskuntien resurssit nykyistä tehokkaampaan käyttöön, kun varusmiehiä on palveluksessa tasaisempi määrä, eli yhtä paljon ei palveluksessa olijoiden määrä vaihtele kuin tänä päivänä. Kun sen lisäksi varusmiesjohtajat palvelevat koko kuuden kuukauden jakson joukkojensa kanssa, eli ensimmäisestä alokaspäivästä yhteiseen kotiutumispäivään asti, on joukkojen kiinteys varmaan tulevaisuudessa ihan toista luokkaa kuin tänä päivänä ja se on hyvä asia.

Myös se, että palvelua ja koulutusta tehostetaan maastoharjoituksia ja muuta lisäämällä ja yleensä palvelusajan ajankäyttöä tehostamalla, on erittäin hyvä ja varmasti varusmiesten palvelusmotivaatiota lisäävä seikka.

Kuitenkin puuttuisin samaan asiaan kuin moni muukin eli siihen, miten pitempiin palvelusaikoihin motivoidaan varusmiehiä. Itse en usko, että ongelma on niinkään saada väkeä motivoiduksi johtajakoulutukseen, ainakaan reserviupseerikouluun palvelemaan 12 kuukautta. Aliupseerikoulut saattavat olla jo jonkun asteinen ongelma. Mutta aika vähälle huomiolle on jäänyt se, että monissa muissakin kuin johtajan tehtävissä palvelusajat ovat selkeästi pitemmät kuin kuuden kuukauden miehillä ja esimerkiksi huollon tehtäviin motivoiminen voi olla ongelma silloin, kun palvelusaika on selvästi pidempi kuin kuusi kuukautta. Toivon, että siihen käytännössä löytyy joitakin ratkaisuja.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Itsekin pidän tätä varusmiespalveluksen uudistamista periaatteessa myönteisenä. Kiinnitin huomiota mietinnössä siihen, että täällä todetaan, että nykyinen palvelusaikajärjestelmä on ollut voimassa jo lähes 50 vuotta. Se kysymys, jota itse olen pohtinut ajanmukaistamisen tarpeesta, liittyy asevelvollisuuden ikärajoihin, joihin tässä yhteydessä ei ole puututtu. Lain mukaanhan miesten asevelvollisuus alkaa sen vuoden alusta, jolloin nuorukainen täyttää 17 vuotta eli käytännössä yleensä 16 vuoden ikäisenä. Käytännössä kutsunnat tulevat vasta pari vuotta myöhemmin, mutta vapaaehtoiseen palvelukseen ymmärtääkseni on mahdollisuus astua sellaisten alaikäisten nuorukaisten, jotka eivät vielä saa ostaa limuviinaa kaupasta tai ajaa autoa. Mielestäni sitäkin tulisi ainakin periaatteellisella tasolla pohtia, onko tarpeen muuttaa nykyisiä asevelvollisuuden ikärajoja. Jos kärjistetysti asian ilmaisee, niin lapsisotilaiden varaan ei isänmaan puolustusta tarvitse rakentaa etenkin kun aseellisen palvelun mahdollisuus on laajennettu myös naisille.

Ed. T i i l i k a i n e n : Arvoisa puhemies! Asevelvollisuuslakiesitys on johdonmukainen jatko puolustuspoliittiselle selonteolle. Siinä Puolustusvoimat pyrkii tehostamaan toimintaansa. Tärkein asia on nimenomaan ehkä tämä 6—12 kuukauden palvelusaika. Aikaisemmin vahvuudet Puolustusvoimissa vaihtelivat 24 000:sta 36 000:een ja valtaosa kapasiteetista oli suurimman osan vuotta tyhjäkäynnillä. Nyt vahvuus on keskimäärin 26 000 tasaisesti. Samoin 12 kuukautta palvelevat johtajat saavat paremman koulutuksen kuin aikaisemmin, koska he pystyvät johtamaan joukkojaan koko ajan ja näin ollen tämä on myös paranemaan päin.

Sopimussotilaista sen verran, että meiltähän poistui, kun eläkelakia säädettiin sotilaille ja pidennettiin eläkkeellelähtemisaikaa, suuri osa tehokkaasti koulutettua reserviä, armeijan eläkkeellä olevaa henkilöstöä, joka on kriisinajan armeijan johtoa. Sitä yritetään korvata sopimussotilailla, että saataisiin sodanajan reservin armeijallemme pätevä johto.

Motivaatiokysymykset, jotka ovat olleet esillä, olivat valiokunnassa hyvin tarkan ja pitkän keskustelun aiheena. Eräänä motivaatiokysymyksenä nähtiin päiväraha-asia. Keskustelimme myös mahdollisista lisäopintoviikoista. Totesimme, niin kuin asiantuntijatkin sanovat, että on korkeakoulujen oman päätäntävallan asia, täyttääkö jokin koulutus sille asetetun tavoitteen, että siitä voidaan opintoviikkoja antaa. Näin on varmasti kaikilla aloilla ja tulisi olla myös Puolustusvoimissa.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Kyllä itsekin yhtyisin samoihin ajatuksiin kuin ed. Olin. Kun kuulin julkisuudessa, että yliopistojen opintosuoritukseksi jotenkin hyväksyttäisiin varusmiespalvelua, ajattelin, että kyllä puolustusministeriön johdossa on harkintakyky pettänyt. Huomaan ihmeekseni, että se on otettu vakavasti ja mietinnössä on tällaiset lausumat. Minua tämä suuresti hämmästyttää. Minulla ei ole mitään Puolustusvoimia vastaan, tosin sotilasarvoni ei ole kuin vääpeli, mutta ehkä kansalaisen asiantuntemuksella voin tästäkin puhua. Minusta niin pitkään kuin meillä on asevelvollisuus, armeija on nimenomaan kansalaisvelvollisuus ja sen täytyy koskea kaikkia samalla tavalla.

Enkä ymmärrä sitäkään, että jollain tavalla vapaaehtoisuuden pohjalta voitaisiin valita ne, ketkä palvelevat 12 kuukautta tai ketkä 6 kuukautta tai sillä välillä. Kyllä määräyksen pitää olla yksipuolinen. Silloin taataan se, ettei sinne tule yksipuolista porukkaa, niin kuin ed. Kekkonen pelkäsi. Se vaara on tietenkin aina olemassa, toisaalta myös ihmisten on koettava oikeudenmukaiseksi se rasitus, jota yleinen asevelvollisuus merkitsee. On sitten eri asia, jos me emme yleistä asevelvollisuutta tarvitse. Silloin voidaan käydä toista keskustelua, mutta se on toinen asia. Minusta sekin pitää tehdä tietoisesti.

On eri asia, jos jokin yliopisto tai ammattikorkeakoulu ottaa joitain erikoisaselajeja itse huomioon. Ei minulla sitäkään vastaan mitään ole, mutta ei sitä silloin tarvitse hallituksen esityksessä ja eduskunnan asiakirjoissa mainita. Kyllä yliopistot ja ammattikorkeakoulut varmaan osaavat sen itsekin tehdä. Minä vierastan tällaista ajattelua. Kommunistisissa valtioissahan oli tällaiset lait, eivätkä ne minusta sielläkään osoittautuneet erinomaisen hyviksi.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Tulin puhujakorokkeelle varmuuden vuoksi, sillä pelkään, että puheenvuoroni voi olla pitempi kuin kaksi minuuttia.

Tämä esitys asevelvollisuuslain muuttamisesta on tietenkin omalla tavallaan uusi askel, mutta jos puhemies sallii, olisin pikkuisen pohdiskellut pidemmälle meneviä vaihtoehtoisia toimintamalleja ottaen huomioon sen kehityksen, joka ympäröivässä maailmassa on tapahtunut, ennen kaikkea kun seuraamme tilannetta muissa eurooppalaisissa maissa koskien yleistä asevelvollisuutta.

Suomessahan miesikäluokasta noin 80 prosenttia suorittaa asevelvollisuutensa tai suorittaa nimenomaan varusmiespalveluksen. Tämähän on poikkeuksellisen suuri luku eurooppalaisessa mittakaavassa tänä päivänä. Naapurimaassamme Ruotsissa 45—50 prosenttia miesikäluokasta enää suorittaa varusmiespalvelun, Saksassa 40 prosenttia, Tanskassa ainoastaan neljäsosa, 25 prosenttia. Sama on myös Itä-Euroopan maissa, Virossakin jää alle 40 prosentin asevelvollisuuden suorittaneiden määrä. Suomi on oikeastaan Turkin kanssa ainoa maa Euroopassa tällä hetkellä, jossa miesikäluokasta 80 prosenttia suorittaa varusmiespalveluksen.

Monissa maissa, arvoisa puhemies, on siirrytty tai ollaan siirtymässä ammattiarmeijoihin. Ranskan presidentti Chirac teki viime vuonna merkittävän ratkaisun Ranskan osalta siirtyä ammattiarmeijaan vuosituhannen vaihteen jälkeen. Espanja on seuraamassa samaa tietä. Benelux-maat, Hollanti, Belgia ovat ottaneet anglosaksisen ammattiarmeijan käyttöön ja Venäjänkin presidentti on ilmoittanut Venäjän siirtyvän ammattiarmeijaan.

Tässähän on monia syitä taustalla, miksi tämän kaltainen kehitys on tapahtumassa. Erityinen syy on luonnollisesti maailman tilanteen muutos. Avoimet konfliktit ja riskit ovat ilmiselvästi muita kuin perinteistä, laajamittaista maasodankäyntiä. Kysymys on alueellisista konflikteista, joiden kriisinhallinnassa tarvitaan sekä teknistä osaamista hyvin paljon, korkeaa teknologiaa käyttäviä joukkoja että ammattisotilaita. Tämä on perustilanne eurooppalaisessa mittakaavassa. Siihen vaikuttaa myös kustannustekijä. On katsottu, että ammattiarmeijat — ainakin Ranskan osalta tätä perustaa on käytetty — ovat halvempia kuin massa-armeijat.

Suomen keskusteluissa tämä vaihtoehto ei ole ollut esillä, vaikka, arvoisa puhemies, olenkin sitä mieltä, että kolme erityistä tekijää Suomessakin on siirtämässä keskustelua yhä enemmän, voisiko sanoa, ammattiarmeijamaiseen suuntaan

pois yleisestä, pakollisesta asevelvollisuudesta. Ensimmäinen seikka on nimenomaan tekninen kehitys. Suomenkin armeija teknistyy. Me puhumme perushankinnoista, helikoptereita myöten ovat asiat olleet esillä. Ilmavoimat ovat tyypillisesti sellainen osa-alue, jossa tarvitaan hyvin korkeata ammattitaitoa. Tämä tekninen kehitys on ilman muuta otettava huomioon.

Toinen osaseikka, joka myös on siirtämässä painopistettä pois yleisestä asevelvollisuudesta, on kansainvälinen kriisinhallinta. Siihen Suomen tulee ja on syytä osallistua aivan sillä tavalla kuin eurooppalaista turvallisuusrakennetta yhteistyössä ollaan kehittämässä. Tässäkään yhteydessä nimenomaan yleisen asevelvollisuuden piiristä rekrytoidut sotilaat eivät ole luontevimpia mukana olijoita, vaan kansainvälisessä kriisinhallinnassa tarvitaan ammatillista osaamista ja otetta.

Kolmas seikka, joka on ohjaamassa myös keskustelua pois pakollisesta yleisestä asevelvollisuudesta, on itse asiassa naisten vapaaehtoinen asepalvelu. Sitähän on perusteltu siitä lähtökohdasta, että tasa-arvoisesti naisilla pitää myös olla mahdollisuus käydä armeija niin kuin miehilläkin. Jos me otamme vakavasti tuon tasa-arvoargumentin, niin kuin se varmasti täytyy ottaakin, silloinhan se kääntäen tarkoittaa sitä, että miehillä täytyy myös olla mahdollisuus vaihtoehtoisesti yhtä lailla jättäytyä tuon velvoitteen ulkopuolelle eli armeijan käynti muodostuisi vapaaehtoiseksi.

Nämä kolme osatekijää varmasti Suomessakin ovat herättämässä ja nostamassa sitä keskustelua, että meidän yleiseen asevelvollisuuteen pohjautuva armeijamme on muutoksen edessä. Perusteena luonnollisesti on käytetty ammattiarmeijaan siirtymisen osalta sitä, että se tulisi hyvin kalliiksi ja ennen kaikkea on lähdetty liikkeelle luonnollisesti siitä, että meidän puolustusstrategiamme pohjautuu alueelliseen puolustusajatteluun, jossa lähtökohtana on laajojen reservien käyttömahdollisuus. Pinta-alaltaan suuri maamme ja pieni väkilukumme perustelevat sitä, että meillä on syytä olla tätä reserviä käytössä. Nämä perusteethan ovat tietyllä tavalla relevantteja ja ne on syytä tietysti tunnistaa ja rekisteröidäkin.

Toisaalta meillä on olemassa se vaihtoehto, että jos emme ole siirtymässä — puhun nyt kymmenen vuoden perspektiivistä hieman visioiden tätä tilannetta — ammattiarmeijaan, mikä varmasti tuntuukin perustellulta, meillä on olemassa ns. euromalli vaihtoehtona eli valikoiva asevelvollisuus, yleisen asevelvollisuuden sijasta valikoiva. Tämähän on se malli, johon nyt Tanska nimenomaan on siirtynyt, eli asevelvollisuus ikään kuin tulee vapaaehtoiseksi. Se tarkoittaa, että miesikäluokasta noin neljäsosa suorittaa asepalvelun. Tämä on se tie, joka jonkinlaisena kompromissina ilmeisesti on rakentumassa ammattiarmeijoiden ja toisaalta yleisen velvoittavan asevelvollisuuden väliin. Saattaa olla ihan paikallaan, että tässäkin talossa aletaan keskustella myös näistä vaihtoehdoista, jotka ilmiselvästi ovat sitä tietä, johon nimenomaan eurooppalaisissa puitteissa laajemmassa mitassa ollaan siirtymässä. Meillä ainakin siinä suhteessa on syytä harkita näitä muitakin vaihtoehtoja.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Silloin kun selontekoa käsiteltiin eduskunnassa keväällä, siinä yhteydessähän tietysti yleinen asevelvollisuusasia on ollut periaatteellisessa harkinnassa ja eduskuntakin on yhdessä hallituksen kanssa todennut, että Suomeen sopii nimenomaan yleinen asevelvollisuusjärjestelmä monesta syystä. Tietysti voidaan ajatella, mitä tulevaisuus tuo tullessaan, varmastikin muutoksia monesta eri syystä ehkä kymmenen vuoden tähtäyksellä, niin kuin ed. Kiljunen totesi. Mutta me olemme todenneet, että todellakin ammattiarmeija tulisi Suomen kaltaisessa maassa niin kalliiksi, että sitä ei voida ylläpitää.

Meillä on tällä hetkellä Puolustusvoimien palveluksessa noin 9 000 sotilasta. Jos me ajattelemme, että meillä olisi ammattiarmeija, joka kokonaan vastaisi Suomen puolustuksesta, tämän määrän pitäisi olla moninkertainen. Tällä hetkellähän uusien suunnitelmien mukaan reserviläisarmeijan koko tulee olemaan noin 400 000. Tietysti alueellisen puolustuksen vuoksi on välttämätöntä, että se on näin suuri. Mutta täytyy ottaa tietysti huomioon myös se, että näillä uudistuksilla, jotka aiemmin selonteon yhteydessä hyväksyttiin ja nyt käytännössä toteutetaan muun muassa tämän asevelvollisuuslain myötä, pyritään kyllä ammatillista osaamista nimenomaan lisäämään monin eri tavoin, koska teknologian vaatimukset ja vastaava kehitys vaativat tietysti suomalaisilta sotilailta myöskin enemmän ammatillista osaamista tulevaisuudessa.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostin sitä, että puolustusministeri Taina käytti vastauspuheenvuoron omaan puheenvuorooni. Saatan yhtyä hänen näkemyksiinsä koskien ammattiarmeijan mahdollisuutta Suomessa. Olisin kovin mielelläni kuullut hänen näkemyksensä kuitenkin koskien

kompromissivaihtoehtoa, jonka esitin euromallina valikoivan asevelvollisuuden osalta ja joka tuntuu muodostuvan siksi malliksi, johon huomattava osa länsieurooppalaisia maita on siirtymässä. Viittaan tässä nyt Tanskaan ja todennäköisesti tämä tulee olemaan malli myös Ruotsissa.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Jos saa tähän keskusteluun oman kortensa kantaa kekoon, olen samaa mieltä puolustusministeri Tainan kanssa. Keskustelu, johon ed. Kiljunen nyt viittaa, käytiin puolustusselonteon yhteydessä. Olisin odottanut, että ed. Kiljunen silloin olisi ottanut tämän esille. Nyt me olemme päättäneet seuraaviksi kymmeneksi vuodeksi suuntaviivat. Ed. Kiljunen kyllä viittasi kymmenen vuoden takaiseen aikaan.

Kiinnittäisin huomiota siihen, että kun ed. Kiljunen sanoo esimerkiksi kriisienhallinnan olevan yksi syy siihen, miksi ammattiarmeijaa tarvitaan, Naton sisällä tämä sanotaan hyvin avoimesti. Sodankuva on toinen, siksi tarvitaan pitkälle koulutettuja ja hyvin aseistettuja taistelujoukkoja. Tämä ammattiarmeijakuva on nimenomaan sotilasliittojen jäsenmaiden käytössä oleva armeijamalli. Sen sijaan esimerkiksi niissä maissa, jotka noudattavat sotilaallista liittoutumattomuutta, lähtökohtana on yleinen asevelvollisuus. Eli ne tarpeet, joita sotilasliitoilla on, ovat sellaisia tarpeita, joista huolehtimiseen tarvitaan ammattimaista armeijaa. Olen kovasti yllättynyt, että ed. Kiljunen propagoi tällaista mallia myös Suomelle.

Kuten puolustusministeri Taina totesi, tämä vaihtoehto selvitettiin, sen taloudelliset kustannukset selvitettiin. Ammattiarmeijan kustannukset, ellemme me halua alentaa Suomen puolustuskykyä, vähintäänkin kaksinkertaistaisivat nykyiset puolustusmenot. Sitä me emme halua.

Ed. K a l l i o : Rouva puhemies! Kyllä minä ainakin toistaiseksi olen yleisen asevelvollisuuden kannalla, mutta voi olla, että tulevaisuudessa joudumme tältä osin tekemään uudelleenarviointeja.

Mitä tulee varusmiesten motivointiin, kyllä lähtökohtana tulee olla, että annettava koulutus on tarkoituksenmukaista ja mielekästä, kuten ed. Aittoniemi aikaisemmin totesi. Eivät pienet päivärahat ole motivoinnissa oleellisia. Toki tietty porrastus palvelusaikojen mukaan on niissä perusteltua.

Joka tapauksessa uskon, että tämän uudistuksen myötä koulutus varuskunnissa tulee tehostumaan, erityisesti johtamiskoulutus. Uudessa järjestelmässähän varusmiesjohtajat saavat olla puolen vuoden ajan miehistönsä kanssa. Tämä on merkittävä parannus nykyiseen järjestelmään nähden. On myös huomattava, että armeija kuitenkin kaikesta huolimatta on yksi niitä harvoja paikkoja, joissa johtamiskoulutusta annetaan suhteellisen laajalti.

Mitä tulee opintojen hyväksiluettavuuteen, niin mielestäni joissakin ammatillisissa opinnoissa se saattaisi olla osittain perusteltua. Yliopistoopintojen osalta en tällaista perustetta kylläkään löydä.

Vielä sopimussotilaista: Kyllä työllisyystoimenpiteissä pääpainon pitäisi olla pitkäaikaistyöttömissä, syrjäytymisen estämisessä, joten tässä mielessä valiokunnan linjaus siitä, että sopimussotilaat rahoitetaan puolustushallinnon sisältä, on aivan oikea linjaus.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Tällaisen hienon keskustelun jälkeen, mitä ministeri Taina ja edustajat Laakso ja Kiljunen kävivät tässä, on melkein majesteettirikos palata taas tänne ruohonjuuritasolle, mutta onneksi ed. Kallio madalsi tätä kynnystä. Hänkin puhui käytännön asioista.

Sikäli kuin olen oikein ymmärtänyt, koulutusta tiivistetään erityisesti kuuden kuukauden palvelusajalla, ja jotakuta saattaa se asia hymyilyttää, minkä olen aikanaan esittänyt, että liian paljon armeijasta annetaan lomia. Toisin sanoen jos asevelvollinen on koko ajan puoliksi kotona ja puoliksi armeijassa, ei synny sitä sosiaalista yhteisöä, joka vallitsi siihen aikaan, kun minä, vanha jermu olin vuosina 56—57 armeijassa. Silloin kannettiin toisistaan ja toistensa asioista huolta ja parhaatkin pääsivät lomalle vasta kaksi ja puoli kuukautta armeijaanmenonsa jälkeen. Minä luulen, että jos lomat vähenevät, ettei joka toinen päivä olla lomalla, niin koulutus samalla myös muodostuu mielekkääksi siellä, vaikka toistakin voisi ajatella.

Lomissa vielä on se huono homma, että asevelvolliset ovat ehtimiseen lomilla mutta eivät saa siltä ajalta ylöspitoa armeijasta, minkä olen myös aikaisemmin ottanut esille. Sanotaan, että kun joka sunnuntaivaihteessa on joku varaton kaveri varattomasta perheestä lomalla, niin minä en edes muista, siellä oikealla laidalla ed. Lamminen tietysti tietää, saavatko he päivärahan myös lomapäiviltä vai eivät. Jos eivät saa lomapäiviltä taikka saavat sen 19 markkaa, niin miten tällai-

nen sotilas, joka tulee lomalle, elää sillä rahalla, jos ei saa kotoansa ruokaa? Hänhän näkee nälkää sillä perusteella, että armeija ja valtio joutuvat säästämään.

Ei tätä ole koskaan huomioitu, mutta tämä on surkea tilanne monelta osalta, kun jatkuvasti on lomaa ja joudutaan olemaan ulkopuolella sen ylöspidon, jonka armeija siellä ollessa antaa.

Ed. L a a k s o : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle ikään kuin vastaukseksi se, että tämä näkökohta on otettu huomioon, mutta se saattaa muodostua myös tämän uuden lain ongelmaksi, sillä tulevaisuudessa todellakin tulee henkilökohtaista lomaa olemaan vain päivä kuukaudessa niillä varusmiehillä, jotka palvelevat kuusi kuukautta. Niillä, jotka palvelevat yli kuusi kuukautta, on henkilökohtaista lomaa enintään kaksi päivää kuukaudessa. Tämä saattaa olla se, mitä varusmiehet eivät purematta niele.

Mutta, rouva puhemies, olisin halunnut kiinnittää huomiota tähän koulutuskysymykseen, johon edustajat Olin ja Kuisma aivan oikein kriittisesti viittasivat. Hallitushan piti lähtökohtana sitä, että todellakin pitempi palvelusaika ja siihen liittyvä erikoiskoulutus tuottaisivat lisäpisteitä oppilaitosten pääsykokeissa ja johtajakoulutus ja kokemus sekä muu koulutus ja myös ohjattu harjoittelu luettaisiin hyväksi opintoviikkoina tai kursseina oppilaitoksissa. Tämä oli hallituksen esitys.

Sen sijaan puolustusvaliokunta suhtautui varsin kriittisesti tähän esitykseen ja muistutti siitä autonomiasta, joka esimerkiksi yliopistoilla on, jopa niin, että oppilaitos itsehän sen todellisuudessa päättää, mikä lasketaan oikeudeksi lisäpisteisiin tai opintoviikkoihin. Useimmiten vielä sen päättää pääopettaja tai professori yliopistoissa. Valiokunnan lähtökohta oli se, että laajimmillaankaan ei voine olla kysymys kovin suurista opintoviikkomääristä.

Tämä uudistus on vasta alkuvaiheissa ja se vaatii todellakin yhteistyötä korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa. Pääsääntö valiokunnalla on se, että me suhtaudumme hyvin, hyvin kriittisesti niihin ajatuksiin, jotka ovat vielä tosin alkuvaiheissa, mitä puolustusministeriössä on tältä osin kehitetty. Autonomia on olemassa yliopistojen osalta ja sitä ei voida ulkoa käsin murtaa.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti vielä sopimussotilaista. Ed. Tiilikainen ihan oikein perusteli niitten tarpeellisuuden, siitä ei ole kysymys, ja kun vähän kriittisesti suhtauduin tähän tapaan, se ei suinkaan todellakaan merkinnyt sitä, että olisin kritisoinut sopimussotilasjärjestelmää sinänsä tällaisessa tilanteessa, ainoastaan todella sitä, miten se tuotiin.

Se oli selonteossa varsin pienellä lauseella mainittu eivätkä varmasti monet siinä vaiheessa ymmärtäneetkään, mitä sillä tarkoitettiin. Tässä on itse asiassa aika pitkälti sama tilanne kuin helikopterihankinnoissa. Sekin on kovin pienellä mainittu selonteossa, ja kun tätä käsiteltiin täällä, niin eivät kovin monetkaan uskoneet, että tämä sitoo itse asiassa näin pitkälle. Sama koskee sopimussotilaita.

Tämä merkitsee sitä, että tulevaisuudessa, koskipa selonteko mitä tahansa asioita yhteiskunnassa, jos sillä aiotaan kerran totta tarkoittaa, asian täytyy tulla varmasti kaikille tässä salissa istuville käsittelijöille selväksi, mihin se johtaa, mitä se tarkoittaa. Silloin selonteko on sen arvoinen kuin sen on tarkoitettu olevan. Pitää muistaa, että sinne voidaan näin lyhkäisillä lauseilla hyvinkin isoja asioita sisällyttää ja sanoa sitten myöhemmässä vaiheessa, että tämähän merkitsee sitä ja sitä.

Tästä palveluajan pituudesta ei nyt kenellekään saisi tulla väärää kuvaa. Aina välillä puolustusvaliokunnassa keskusteltaessa tuntui siltä, että tällä ikään kuin oltaisiin muuttamassa itse asevelvollisuuslakia siihen suuntaan, että olisi vapaaehtoista, kuinka pitkään haluaa olla armeijan palveluksessa taikka varusmiehenä. Tällähän ei tietenkään muuteta sitä tosiasiaa, kun puhutaan motivaatiosta, miten me saamme 12 kuukauden palveluaikaan nuoria miehiä sinne tulemaan. Siitä ei ole kysymys. Armeija edelleenkin asevelvollisuuslain perusteella määrittelee sen ajan ja itse asiassa paikankin, mutta en väitä suinkaan, ettei motivaatiolla ole äärettömän suuri merkitys siihen, kuinka ihminen viihtyy, kuinka hän pystyy omaksumaan ne opit ja taidot, mitä esimerkiksi tässä tapauksessa Puolustusvoimat heille opettaa. Siinä suhteessa motivaation kasvattaminen ja siitä huolehtiminen on äärettömän tärkeä asia.

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Olen esittänyt kritiikkiäni tämän asian osalta nimenomaan siihen, että esitetään korvaavuuksia yliopisto- ja korkeakoulutasoisiin opintoihin. Tällaiset ajatukset eivät edusta tätä päivää. Ne ovat jonkin erityisintressipiirin erityishaluja, ja kun ministeri Taina totesi, että nykyinen järjestelmä asevelvollisuuden osalta sopii parhaiten Suomeen, hän

samalla kertoo sanomattaan, että tällainen järjestely perustuu perinteeseen. Minäkin olen kyllä nykyisen kannalla. Se on minun henkilökohtainen mielipiteeni, mutta olettaisin, että tulevaisuus, jota ed. Kiljunen piirsi kuitenkin varsin osuvasti, tulee olemaan Tanskan mallin suuntainen. Meneekö siihen kymmenen vai kaksikymmentä vuotta, siihen en halua ottaa kantaa.

Mutta yliopistoissa, joiden elämän tunnen ja joihin olen näitä asioita rinnastellut, menettely perustuu siihen, että me keskustelemme vastaavan tasoisista tutkintojärjestelmistä. Keskeneräisiä suorituksia ei yleensä rinnasteta. Asevelvollisuuden suorittaminen ei ole mikään tutkinto. Ed. Laakso käytti merkittävän puheenvuoron viitatessaan yliopistojen autonomiaan, ja siltä osin asia todella kuuluu sinne.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Täällä on kovin paljon keskusteltu nyt opiskelusta ja vastaavuudesta. Ei tässä ole mitään turhaa huolta. Täällä on moneen kertaan todettu, että oppilaitokset itse katsovat, onko tällaista vastaavuutta olemassa vai ei. Minä uskon, että he tekevät sen hyvin vastuullisesti. Ministeri Heinonen täällä myös eilisessä keskustelussa totesi, että tätä voisi myös verrata siihen suuntaukseen, joka tulevaisuudessa on, että pyritään katsomaan yleensäkin, mitä ihminen on oppinut elämänsä aikana. Se pyritään huomioimaan erilaisina opintosuorituksina. Hän vertasi, että tässä ei sen kummallisemmasta asiasta ole kyse. Todella vastuu on oppilaitoksella. Puolustusvoimat ei voi missään tapauksessa mennä määrittelemään oppilaitoksiin, miten tämä asia on. Minä uskon, että on nuorten etu, että kuitenkin tarkastetaan tilanne, onko jotakin otettavissa huomioon.

Sitten mitä tulee selonteon merkitykseen, selontekoa valmisteltiin hallituksen puolella huolellisesti puolustusneuvostossa, hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa ja hallituksessa myös presidentin ollessa tässä työssä mukana. Se annettiin hyvin vakavassa mielessä tänne taloon. Jokainen asia, joka siinä on esitetty, on tänne vakavasti esitetty. Toivon, että ei täällä toistuvasti väitettäisi, että sinne olisi ikään kuin piilotettu asioita, kun helikopterikysymys, valmiusyhtymien perustaminen ovat olleet aivan oleellisia osia suunnitelmassa, jolla Puolustusvoimia kehitetään. Yksi osa sitä suunnitelmaa on asevelvollisuusjärjestelmän uudistaminen, joka nyt lain muodossa on täällä eduskunnassa käsittelyssä.

Mitä tulee sopimussotilaisiin, se on tapa rekrytoida ihmisiä Puolustusvoimiin. Se on asia, jota ei välttämättä tarvitse poliittisella tasolla edes päättää, koska siinä on kyse henkilöstön palkkaamisesta Puolustusvoimien palvelukseen. Tietysti resurssit, rahat ovat eduskunnan käsissä.

Ed. S a a p u n k i : Arvoisa puhemies! Täällä eräissä puheenvuoroissa on käynyt ilmi, että ei enää tarvitsisi kaikkien suomalaisten miesten käydä edes armeijaa. Minusta tuo on loukkaavaa oikeastaan suomalaista miestä kohtaan, sillä kyllä kai armeijan käynyt mies huomattavasti paljon enemmän kestää vastuksia elämän varrella. Uskon, että silloin hän myös kestää niitä perhepiirissä ja on parempi perheenisä armeijan käytyään. (Ed. Laakson välihuuto) — En tiedä, kuinka hyvä siviilipalvelusmies Laakso on perheenisänä. En minä halua hänelle osoittaa tätä puheenvuoroa.

Kriittisyydestä koulutuskysymyksiä kohtaan haluan sanoa omalta kohdaltani, kun en ole käynyt kuin keskiasteen tasoisen koulutuksen, että jo huomattavan ajoissa silloin, kun harjoiteltiin alan koulua varten, sanottiin, että jos et käy aliupseerikoulua, et varmasti pääse sinne ainakaan ensimmäisellä kerralla. Joudut yhden ylimääräisen vuoden odottamaan, ennen kuin pääset sinne. Mutta jos olet kunnon mies, pääset ensimmäisellä kerralla, jos olet käynyt aliupseerikoulun ja varsinkin, jos kersanttina olet sieltä tullut.

Sitten pisteistä koulutusta varten totean, että onhan se niin, että laissa niitä ei tarvitse määritellä. Mutta laki ei myöskään voi määritellä, että tulevaisuudessa ihan varmasti työnantajat tulevat katsomaan ja huomioivat työhön ottaessaan, että henkilöllä, joka on käynyt pitemmän armeijan, on ainesta heidän firmaansa. Se tullaan varmasti huomioimaan, eikä lailla ainakaan, vaikka kuinka vastustettaisiin pisteen antamisia, pystytä vastustamaan, että työnantajilla on onneksi työhönotto-oikeus vielä suvereenisti itse.

Kun meillä on tässä yksimielinen mietintö, niin mitä me tässä puhumme, kun tämä kuitenkin menee sanasta sanaan niin kuin on sovittu?

Ed. T i i l i k a i n e n : Arvoisa puhemies! Täältä tosin ed. Kiljunen, joka käytti tulenpalavan ja pitkänkin puheenvuoron yleistä asevelvollisuutta vastaan, ehti poistua. Hän ihmetteli sitä, että Suomessa 80 prosenttia varusmiesikäluokasta vapaaehtoisesti tämän pakollisen velvoitteensa aseellisena suorittaa. Minä en sitä pidä ihmee-

nä enkä ollenkaan pahana, vaan se osoittaa tämän kansan maanpuolustustahtoa. Pitäisikö sitä purkaa? Jos sitä tarkastellaan kustannusten kohdalla, niin me taivastelemme täällä kolmen valmiusprikaatin varusteiden kustannuksilla, joka on 7 miljardia markkaa, joilla pystyttäisiin takaamaan sodan ajan liikekannallepano, ennen kuin sen muut tekevät mahdottomaksi. Mitä maksaisikaan sitten sodanajan 15 prikaatia, pelkät varustelukustannukset? Entä niiden ylläpito ja palkanmaksu silloinkin, kun on rauhan aika?

Välimalli, jota ed. Kiljunen esitti, kyllä ymmärretään Keski-Euroopassa, jossa on lyhyet etäisyydet. Nämä maat ovat kaikki Nato-jäseniä. Sitäkö hän sitten haluaa, että me luovumme itsenäisestä ja riippumattomasta puolustuksestamme ja turvaudumme vieraaseen Natoon, joka sekin nostaisi meidän puolustuskustannuksiamme nykyisestään?

Sen verran ed. Kuismalle, kun hän ihmetteli, että tähän asiakirjaan on yleensäkin otettu yliopistollisten opintoviikkojen saaminen aiheeksi, että se oli hallituksen esityksessä. Siihen puolustusvaliokunta otti varsin tiukan kannan, kuten ed. Laakso ja ministeri Taina täällä toivat esille.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Saapunki lausui semmoisen totuuden, joka on ihan oikein. Turhaan tässä tietysti puhutaan. Tämähän tullaan hyväksymään tämmöisenään. Mutta kuitenkin, kun tässä mielipiteitä vaihdetaan, se pohjustaa keskustelua eteenpäin, kun ministerikin on paikalla. Puolustuspoliittista keskustelua tullaan käymään jatkossakin ja lakeja säädetään, joten voi tästä olla jotakin hyötyäkin.

Tasa-arvokysymyksestä ed. Saapungin kanssa olen vähän eri mieltä, koska tasa-arvohan on pyhä asia. Tässä joutuu miettimään miesten tasaarvoa, kun naisten asepalvelus perustuu vapaaehtoisuuteen. Miksei tulevaisuudessa myös miehillä asevelvollisuus perustuisi vapaaehtoisuuteen? Niin kuin tässä on todettu, jatkossa yhä teknistyvä kalusto tarkoittaa sitä, että ei olla enää menossa talvisotaan pystykorvat liikenteessä, vaan jonkin muunlaista kalustoa on olemassa.

Kun puolustuspoliittinen selonteko hyväksyttiinkin, siinäkin yhteydessä puhuin, että on olemassa muitakin mahdollisuuksia kuin Nato eli muitakin yhteistyökuvioita, joita pitäisi miettiä jatkossa. Se tarkoittaisi sitä, että hoidettaisiin porukalla tehokkaasti asioita rauhan näkökulmaa ajatellen. Nyt tuntuu, että kaikki varustautuvat sapeleita kalistellen vähän etukäteen jo toisiaan vastaan, varustaudutaan johonkin, mikä tarkoittaa itse asiassa sotaa. Miksi aseita muuten hankitaan? Aina odotetaan vihollista jostakin päin. Sen vuoksi voisi ajatella toisenkin tyyppistä yhteistyökuviota, en tarkoita itään päin, mutta miksei Ruotsiin tai vähän etelämpään päin. Katsottaisiin, löytyykö muita yhteistyökuvioita.

Ed. S i i m e s : Arvoisa puhemies! En malta olla puuttumatta keskustelussa esille nousseeseen kysymykseen tasa-arvosta. Yleinen asevelvollisuus ei missään nimessä ole tasa-arvokysymys. Sen verran, mitä naisten asepalveluksen tai sen mahdollisuuden yhteydessä on tasa-arvosta puhuttu ja minkä verran tasa-arvo siihen liittyy, on kysymys siitä, onko naisilla mahdollisuus sotilasuralle, sotilasammattiin. Sitä mahdollisuutta ei ole, ellei ole mahdollisuutta ensin saada peruskoulutus suorittamalla asepalvelus. Siitä on tasaarvomielessä siinä kysymys.

Toiseksi haluaisin puuttua vielä sellaiseen kysymykseen, että kun nyt puhutaan uudesta kolmen palvelusajan järjestelmästä, niin itse asiassa pitäisi puhua neljän palvelusajan järjestelmästä, sillä aseettoman palveluksen palvelusaika säilyy ennallaan 11 kuukaudessa eli neljäntenä palvelusaikana järjestelmässä. Itse olisin nähnyt kyllä ihan mahdolliseksi senkin, että aseettoman palvelusajan pituus olisi ollut 9 kuukautta. Kysymyshän on niistä varusmiehistä, jotka varusmiespalveluksen suorittavat, mutta vakaumuksensa johdosta ilman asetta. Näkisin, että aseeton palvelu olisi ensisijainen vaihtoehto ennen siviilipalvelukseen hakeutumista. Usein tällaiset henkilöt palvelevat esimerkiksi erilaisissa huolto- tai tukitehtävissä, jolloin 9 kuukautta olisi ollut ihan hyvä palvelusaika. Mutta ehkä siihen palataan joskus tulevaisuudessa, jos aihetta siihen on.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Asevelvollisuuskeskusteluun vielä sen verran, että yleisellä asevelvollisuudella siinä mielessä, joka koskee kaikkia, on merkitystä. Kun itse olin armeijassa vuosina 64—65, niin ei se silloin tuntunut välttämättä niin mukavalta ja hyödylliseltä, mutta jälkikäteen ajatellen se oli ihan varmaan hyödyksi. Oma poikani kävi armeijan muutama vuosi sitten, enkä huomannut hänellekään siitä mitään haittaa tulleen. Siinä mielessä en halveksi lainkaan enkä katso, etteikö siitä ole hyötyä.

Kun ed. Saapunki kertoi työpaikoista, niin itsekin olen 60-luvulla saanut työttömänä yhden

työpaikan, jälkikäteen selvisi, sotilaspassin avulla. Muuten ei olisi valittu.

Mutta sitä haluan vierastaa, niin kuin ed. Olin, että lainsäädännöllä ja eduskunnan toimesta jotenkin ohjattaisiin ja suositeltaisiin sitä. Kyllä työnantajat ja oppilaitokset silloin, kun siitä on todella hyötyä, varmaan ottavat tämän huomioon ja ovat aina ottaneet huomioon. Ei siinä minusta ole mitään ongelmaa ollut.

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on salissa jonkin verran käsitelty tasavertaisuuskysymystä lain edessä, mutta ei ihan tarpeeksi. Ed. Mikkola kyllä siihen varsin hyvin paneutui.

Minua kummastutti tähän lakiesityksen valmistelussa se, että osana tasavertaisuuskeskustelua siviilipalvelua tai edes sitä vaihtoehtoa ei käsitelty ollenkaan, eikä sitä esitellä lakiesityksessä, vaikka siinä käsitellään aseeton palvelus, Jehovan todistajat, Ahvenanmaan kansalaiset jne. Ikään kuin siviilipalvelua ei olisi ollenkaan, siitä jotenkin vaietaan. Vaikka tämä järjestely käytännössä on työministeriön hoidossa, niin minusta oli aika kummallista se, että näin tehtiin. Minusta se on huonoa lainvalmistelua.

Se, mitä ed. Kiljunen täällä pohti, oli enimmäkseen minusta tilannekatsaus. Kannattaa huomauttaa vielä se, kun hän vielä siinä yhteydessä mainitsi Ruotsin, niin se samalla todistaa sitä, että kyse ei ole ainoastaan Nato-maista.

Tämän jälkeen sanon kuitenkin selvästi sen, että olen itse selvästi kansanarmeijatyyppisen järjestelmän kannattaja, mutta minusta on ihan oikein, että muitakin vaihtoehtoja esitellään ja pidetään sentään mielessä.

Perustuslakivaliokunnan kannanotot on otettu asiallisesti puolustusvaliokunnan mietinnössä huomioon. Vaikka en itse näistä asioista sillä tavalla olekaan perillä, niin minusta asiaan on paneuduttu hyvin. Valmiusjoukkoihin hakeutumisen vapaaehtoisuus, tasa-arvonäkökohdat ja kutsunta-asiain keskuslautakunta, jotka olivat ne kolme kohtaa, mihin haluttiin puuttua, on asiallisesti otettu huomioon.

Ed. Pulliainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Laakso: Rouva puhemies! Luulen, että me joudumme palaamaan tähän lakiin nopeammin kuin luulemmekaan. Kun saamme ensimmäiset kokemukset uuden lain soveltamisesta, niin esille saattaa nousta koko joukko sellaisia ongelmia, jotka eivät lakia valmisteltaessa ole nousseet esille. Melko varmasti yksi niistä tulee olemaan kysymys motivaatiosta. Kun mahdollisuudeksi nousee 6 kuukauden palvelus, saattaa olla niin, että huomattavasti useampi kuitenkin turvautuu tähän mahdollisuuteen kuin hakeutuu vapaaehtoisesti esimerkiksi 12 kuukauden koulutukseen, kun motivaatio hakeutua 12 kuukauden palvelukseen saattaa olla suhteellisen alhainen, tai ainakaan motivaatiota ei kovin paljon lisätä.

Se eurokehitys, mihin ed. Kiljunen viittasi, joka on tapahtunut monissa maissa, joissa vain osa ikäluokasta otetaan palvelukseen, on välttämättömyyden sanelema pakko. Esimerkiksi siviilipalvelus tuntuu niin houkuttelevalta tai joistakin muista syistä ei enää hakeuduta armeijan palvelukseen, joten on pakko ikään kuin supistaa sitä osaa ikäluokasta, joka otetaan sisälle. Näin on käynyt monissa maissa. Toistaiseksi Suomen tilanne on toinen.

Miksi siviilipalveluslakia ei tässä yhteydessä käsitelty? Entisenä siviilipalvelusmiehenä haluaisin todeta, että syy on se, että se on toisessa laissa. On olemassa tietty yhteys näiden kahden lain välillä, ja saattaa olla, että kun saamme kokemuksia asevelvollisuuslain soveltamisesta, myös tähän kysymykseen joudumme palaamaan.

Aseettoman palveluksen osalta ed. Siimes on oikeassa, että se on ikään kuin neljäs aikajakso armeijan sisällä. Tilanne on se, että esimerkiksi Varusmiesliitto ja eräät upseerit esittivät, että aseettoman palveluksen aikaa pitäisi nykyisestä huomattavasti supistaa, ei vain siitä syystä, mitä ed. Siimes totesi, että se olisi ikään kuin houkuttelevampi vaihtoehto suhteessa siviilipalvelukseen, vaan myös siksi, että lääkintämieskoulutus opitaan kuudessakin kuukaudessa. Pääasiassa tällä hetkellä aseettomat koulutetaan juuri lääkintämiehiksi.

Ed. Kuosmanen: Arvoisa rouva puhemies! Minusta puolustusvaliokunnan mietintö on laadittu hyvin ja asevelvollisuuslain muutos on ajankohtainen. Olisin puuttunut muutamaan asiakohtaan.

Varusmiesten päiväraha olisi minusta pitänyt säätää kaikille saman suuruiseksi eli 49 markkaa vuorokaudelta. Perusteluni ovat, että samasta työstä sama palkka. Ei palveluajan pituus voi olla määräävä tekijä varusmiehen päivärahassa.

Ed. Aittoniemi puhui hyvin, että moni vähävarainen varusmies todella tarvitsee sen suurem-

man päivärahan ihan elämistarkoitukseen vapaa-aikana.

Toinen asia, mihin puuttuisin, on varusmiesten majoitustilat ja kasarmien kunto. Kukaan edustaja ei ole puuttunut näihin erittäin tärkeisiin motivaatioasioihin varusmiehen kannalta. Varusmies tarvitsee hyvän koulutuksen, tieto- ja taitomäärän kartuttamiseksi. Toiseksi hän haluaa hyvän kohtelun, hyvän ruoan ja hyvät majoitustilat.

Otan esimerkin Vekarajärven varuskunnasta, joka on Suomen toiseksi suurin. Kasarmien korjausohjelma seuraavan 10 vuoden aikana on keskimäärin noin 20 miljoonaa markkaa vuositasolla. Se on korjauksen tarve. Tänä päivänä varuskuntaan myönnetään korkeintaan 5 miljoonaa markkaa kasarmien kunnon kohottamiseksi. Nämä ovat niitä tärkeitä asioita, joihin olisi vielä pitänyt puuttua enemmän.

Ed. Tiilikainen: Arvoisa puhemies! Ed. Laakso vei sanat suustani vastaamalla ed. J. Kukkoselle, että kun siviilipalveluksesta säädetään eri laissa, sen takia siihen ei otettu kantaa.

Ed. Kuosmaselle toteaisin, että päivärahojen eroavaisuudessa ajateltiin nimenomaan motivaatiota. Jos uudistus 6 ja 12 kuukautta ei onnistu, niin meillä ei seuraavan ikäluokan alokkaille ole varusmieskouluttajia, koska he ovat juuri niitä aliupseeri- ja upseerikurssin käyneitä, jotka ovat saaneet teoriakoulutuksen ja jotka ottavat seuraavat alokkaat ja vievät heitä 6 kuukautta ja kotiutuvat samaan aikaan. Eli se on motivaation kohottamiseksi. Pelätään, että motivaatiota ei ole, koska monilla opiskelijoilla on suuri houkutus päästä puolella vuodella armeijasta ja päästä opiskelemaan siviiliin kokonaan muuta kuin maanpuolustusta ja siinä voittaa muihin nähden puoli vuotta. Se on suuri houkutus, ja silloin täytyy olla jotain porkkanaa myös tällä puolella.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! On puhuttu paljon opiskeluun liittyvästä motivaatiosta. Kerron yhden esimerkin, missä armeija on todella julmasti jäljessä nykyajasta.

On nuori, joka on valmistunut lääkäriksi ennen armeijaan menoaan. Hän on ensin alokaskoulutuksessa ja menee sitten reserviupseerikouluun. Sen jälkeen hän menee johonkin varuskuntaan — yleensä he keskenään sopivat, mihin menevät — ja varuskuntasairaalaan lääkäriksi. 5—6 kuukautta tämä lääkäri hoitaa itsenäisesti varuskuntasairaalan, ottaa 100 potilasta vastaan päivässä, hoitaa sen, niin kuin sairaala hoidetaan, koska armeijalla on pulaa lääkäreistä ja kaikkiin ei enää riitä varsinaisia lääkäreitä.

Ei siinä mitään, kyllähän tämä ihan hyvä on, mutta ajatellaan esimerkiksi eurolääkärikoulutusta, jossa täytyy olla kaksi vuotta tietynasteisessa palveluksessa valmistumisen jälkeen, jotta saa perustaa oman vastaanoton, saa laillistetun lääkärin paperit. Armeijasta ei saa kerta kaikkiaan käytännössä yhtään mitään siihen kahden vuoden aikaan lisättävää, vaikka koko ajan hoitaa kokonaista sairaalaa ja vastaa koko varuskunnan lääkintähuollosta. Olen tätä asiaa kysynyt ja esittänyt, mutta ei tätä edes ymmärretä. Sitten puhutaan, miksi koko ajan vähemmän ja vähemmän valmistuneita lääkäreitä menee armeijaan. Suurin osa alkaa pikku hiljaa mennä sivareiksi, koska he eivät asevelvollisuutta katso tarpeelliseksi eikä kovinkaan moni lääkäri enää reserviupseerikouluun halua, vaan kahdeksassa kuukaudessa nykysysteemillä halutaan pois.

Jos motivaatiota halutaan, niin annetaan siitä sairaalapalveluksesta osa eurolääkärikoulutukseen, mikä kuuluu, niin silloin he motivoidusti ovat siellä ja tuntevat, että he tekevät tulevaisuuden varalle työtä. On väitetty, että joku insinöörikin on siellä. Ei tässä insinööriä kukaan millään tavalla kadehdi, mutta on otettava huomioon, ettei siinä mitään ole insinööriltä pois, jos lääkärille annetaan se rekrytointi, mitä sairaalassa siellä saa, uransa pohjaksi. Mutta ei armeijassa ymmärretä, selitetään niitä sun näitä.

Ed. Laakso: Rouva puhemies! Kyllä se ymmärretään. Juuri tällainen järjestelmä on tällä hetkellä kehitteillä eli katsotaan ammattialoittain, mikä osa koulutuksesta voidaan esimerkiksi työkokemuksena ottaa huomioon. Juuri tällaisen järjestelmän kehittämisestä on kyse tällä hetkellä muun muassa lääkäreiden osalta, mutta myös monilla muilla erilaisilla aloilla.

On kaksikin tärkeää asiaa, mihin ed. Kuosmanen kiinnitti huomiota. Yksi on varuskuntien kunto. Me emme tässä yhteydessä ottaneet puolustusvaliokunnassa asiaan kantaa, mutta olemme juuri jokin aika sitten valtiovarainvaliokunnalle ottaneet kantaa budjettiesitykseen. Tämä hyvä työllisyyshallitus, joka meillä nyt on, leikkaa kaikkia sellaisia määrärahoja, joilla pidettäisiin julkinen rakennuskanta kunnossa. Nämä leikkaukset kohdistuvat myös esimerkiksi varuskuntien kunnossapitoon.

Puolustusvaliokunta on joka vuosi arvostellut tätä, koska tilanne on tällä hetkellä se, että julki-

nen rakennuskanta armeijan osalta rapistuu. Se ei edes pysy nykyisessä kunnossa, vaan se rapistuu ja tulevaisuudessa sen korjaaminen tulee vielä kalliimmaksi. Valitettavasti tämä hallitus leikkaa kaikkia sellaisia määrärahoja, jotka liittyvät peruskorjaukseen ja rakentamiseen.

Toinen asia on päivärahat. Päivärahojen osalta on syytä vielä kerran todeta se, että me olemme hallituksen kanssa eri mieltä. Puolustusvaliokunta hyväksyi nyt kannanoton, jossa konkreettisesti esitetään toisenlaista ja korkeampaa päivärahaosuutta varusmiehille kuin mitä hallitus oli valmis antamaan. Eli puolustusvaliokunta on tässä suhteessa jälleen kerran, ei ensimmäistä kertaa eikä varmaan viimeistäkään kertaa, astunut hallituksen varpaille. Mutta me katsomme, että on välttämätöntä, että tässäkin kysymyksessä se tehdään.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! On tietysti mielenkiintoista todeta, kuten täällä on todettu, että me olemme kaikki yksimielisiä tästä ja me puhumme ja puhumme ikään kuin tässä olisi suuriakin erimielisyyksiä.

Kuitenkin sen verran ed. Aittoniemeä valistaisin sillä tiedolla, mikä minulla on tästä asiasta — en väitä, että se on ollenkaan viimeistä sanaa — että armeijahan kouluttaa nuorukaisia ja nuoria naisia kriisivalmiutta varten, siis kriisitehtäviin, ei suinkaan siviilitehtäviin. Tällä koulutuksella on aivan oma tarkoituksensa. Sanotaanko esimerkiksi pioneerikoulutus tähtää siihen, että rakennetaan tilapäisiä vesistöylityksiä jne. Ei niitä taitoja tarvitse niinkään siviilissä. Esimerkiksi lääkärille, joka on komennettu armeijaan, opetetaan sota-ajan sairaanhoitoa. Hänet viedään maastoon, opetetaan jsp:tä, maastossa on kenttäsairaalat eivätkä ne ole niitä sairaaloita, mitä me olemme tottuneet näkemään, esimerkiksi KSS 1 eli nykyinen Tilkka, vaan se on nimenomaan siis kriisin harjoittelua.

Mutta kyllä minä myönnän sen, mitä ed. Aittoniemi sanoi, että lääkärin harjoittelusta armeijassa pitäisi tulla vähän jotakin ekstraa siitä 11 kuukaudesta, mikä ennen oli, ja tietysti nyt 12:sta.

Ed. A i t t o n i e m i : Puhemies! Tätä on ehkä turha jatkaa. Kuten aikaisemmin sanoin, meillä on jo kymmenen vuoden päästä Euroopan liittovaltion liittoarmeija saksalaiselta pohjalta koossa. Emme me silloin enää mitään Suomen armeijaa tarvitse. Tämähän on suuntaus ja koko keskustelu on vaan illan huvia täällä.

Totean vielä, kun ed. Lamminen hiukan antoi periksi, että jos ei tästä eteenpäin näille nuorille lääkäreille anneta mitään hyvitystä eurokoulutuksessa siitä, että he hoitavat sairaalan armeijassa, niin meillä ei ole yksinkertaisesti hetken kuluttua lääkäreitä armeijassa. Tietenkin määräämällä se on eri asia tai palkkaamalla, mutta epämotivaatio on hyvin suuri näitten nuorten lääkäreitten joukossa. Ei enää Lahteen tahdo saada reserviupseerikouluun kavereita. Siellä melkein yhteen pieneen tupaan alkavat mahtua kaikki, jotka sinne menevät, koska he eivät halua mennä sinne, koska siitä ei ole mitään hyötyä heille.

Mutta niin kuin sanottu, niin, rouva puhemies, tulevaisuudessa on Euroopan komea liitto. Luulen, että vaakunassa on kotkan siivet ja saksalainen johtaja. Meidän armeijamme on sellainen. Kehitys on sellainen, Ed. Lamminen tietää sen varsin hyvin, mitä sitä tässä kaunistellaan.

Ed. S a a r n i o : Arvoisa rouva puhemies! Leikillisesti sanoen sotilaslääketieteen ja kirurgian ylikersanttina uskallan puuttua keskusteluun. Toteaisin, että ed. Aittoniemi on harvinaisen oikeassa lääkäritehtävien osalta, koska kyllä se sidonta- ja kriisiajan koulutus pääasiassa annetaan lääkintämiehille ja lääkintäaliupseereille. Kyllä lääkäreiden työ pääasiassa painottuu juuri ihan normaaliin lääkärin tehtäviin, ja siinä mielessä tällainen tunnustus työpalveluna merkkaamisesta olisi varmasti hyödyksi heille ja toisi hyvän lisän heidän työkokemukseensa. Armeijassa he hoitavat pääasiassa nuoruusikäisiä ihmisiä, ja se on tietysti se ainoa puute, mikä siinä lääkärintyössä on, että potilasaines on hyvin saman ikäistä. Mutta sen sijaan taudit ovat kyllä monenkirjavia ja vammat monen laatuisia, että kyllä sitä lääkärikokemusta eittämättä kertyy.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Olisin puuttunut vielä reservin kertausharjoituksiin, jotka tavallaan ovat sidoksissa tähän mietintöön siinä mielessä, että tänä päivänä kertausmäärärahat ovat plus miinus nolla eli tällainen valtava notkahdus on menossa tällä hetkellä. Kuitenkin asejärjestelmät vaativat, että tietotaito säilyy varusmiehillä jatkossakin. Normaalitilannehan oli, että 3—5 vuoden päästä heti varusmiespalveluksen jälkeen mentiin kertausharjoituksiin. Toivon, että tämä eduskunta huolehtii siitä, että reserviläisille riittävästi myönnetään mahdollisuuksia pitää valmiudet yllä jatkossa ja puolustushallinnon määrärahoja nostaa.

Ed. T i i l i k a i n e n: Arvoisa puhemies! Tämä oli aivan erinomainen ponsi ed. Kuosmaselta kertausharjoitusten ja maanpuolustuksen vahvistamiseksi. Se ei kuitenkaan kuulunut asiaan muilta osin, mutta lakiesityksessä kyllä määritellään tavoitteet, jotka tässä on olemassa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 3 a, 5, 7 a, 15, 16, 31, 33, 37, 37 a ja 38 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy puolustusvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys Euroopan poliisivirastosta tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä sekä laiksi tullilain 26 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 136/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 28/1997 vp

P u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 28.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö: Arvoisa puhemies! Tässä kohden hallitus ehdottaa, että eduskunta hyväksyisi Euroopan poliisiviraston perustamista eli Europolia koskevan yleissopimuksen. Euroopan poliisiviraston tehtävänähän on avustaa Euroopan unionin jäsenvaltioita toimivaltaisena viranomaisena määriteltyjen kansainvälisen rikollisuuden muotojen torjunnassa ja ehkäisyssä. Mehän tiedämme, että ammattimainen järjestäytynyt rikollisuus on lisääntynyt, ja laajojen rikoskokonaisuuksien selvittämiseksi ja paljastamiseksi tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on katsonut, että perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti Europol-yleissopimus edellyttää lainsäädännön alaan kuuluvana eduskunnan hyväksyntää. Asia on ollut siis perustuslakivaliokunnassa lausunnolla. Edelleen hallintovaliokunta toteaa, että Europol toimii sopimuksen mukaan lähinnä tietoja kokoavana, analysoivana ja välittävänä yksikkönä eikä sillä ole jäsenvaltiossa julkista valtaa sisältävää toimivaltaa.

Valiokunta katsoo, että tätä yleissopimuksen hyväksymistä voidaan puoltaa. Samalla tämän yhteydessä tulevat vakiintuneen käytännön mukaisesti hyväksytyiksi myös asiakirjaan liittyvät julistukset.

Ed. T i i l i k a i n e n: Arvoisa puhemies! Tulen juuri Espoon poliisin neuvottelukunnan kokouksesta, jossa oli kansainvälinen huumerikollisuus aika vahvasti esillä. Siellä muun muassa eräs läsnäolija totesi, eräs poliisi, että jos väestöstä 95 prosenttia juo viinaa, se on ihan normaalia, mutta kun kehitys on menemässä siihen, että esimerkiksi huumeissa saattaa olla tilanne sellainen, että 95 prosenttia kansasta käyttää tulevaisuudessa huumeita. Kansainvälinen rikollisuus tulee muualta Suomeen kolmelta taholta. Se menee myös Suomen läpi ja Suomella on kytköksiä taas ulospäin. On erittäin tärkeä asia, että poliisit pystyvät vaihtamaan yli rajojen reaaliajassa tietoja, koska muuten rikollisuus menee heiltä aina edellä karkuun ja erilaiset rajat ja toimivaltaesteet ovat voimassa. Siinä mielessä tämä on meidän tulevaisuutemme kannalta erittäin tärkeä, että pystytään tulevaisuuden huumepommi rakentamaan edes vähän pienemmäksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi poliisin henkilörekistereistä annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 133/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 30/1997 vp

P u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 30.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys liittyy Europol-yleissopimuksen hyväksymiseen. Valiokunta puoltaa esityksen hyväksymistä niine muutoksineen, joita mietinnössä on. Asia on ollut perustuslakivaliokun-

nassa lausunnolla ja arvioitavana nykyisen perusoikeussäännöstön pohjalta, ja keskeinen kysymys tässä on, millä tasolla rekistereistä säädetään. Valiokunta on asiaa pohtinut usealta kannalta, ja tässä yhteydessä voi todeta, että sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön näkökannat alun perin olivat aika lailla erillään siitä, mitä nyt käsiteltävänä olevaan lakiin sisällytetään. Valiokunta päätyi ensin ratkaisuun, joka olisi täyttänyt minimivaatimukset, mutta sittemmin sekä sisäasiainministeriön, oikeusministeriön että tietosuojavaltuutetun näkemysten mukaisesti hallituksen esitykseen nostettiin nykyiset säännökset asetuksesta. Tältä pohjalta nyt hallintovaliokunnan yksimielinen mietintö on laadittu.

Valiokunta kuitenkin pitää tätä ratkaisua väliaikaisena ja korostaa, että menettely ei korvaa poliisin henkilörekistereitä koskevan säännöstön tarkistamisen tarvetta. Valiokunta on sisällyttänytkin tästä syystä mietintöönsä lausuman, jossa edellytetään hallituksen huolehtivan siitä, että viimeistään yleisen henkilörekisterilain uudistamista koskevan hallituksen esityksen antamisen jälkeen eduskunnalle annetaan lakiehdotus mahdollisimman pian koskien poliisin henkilöstörekisterilain uudistamista muun ohella siten, että lain tasolla säädetään riittävän yksityiskohtaisesti poliisin henkilörekistereistä, niihin talletettavista tiedoista, tietojen käyttötarkoituksesta ja tietojen säilytysajoista.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys laeiksi kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta

Hallituksen esitys 232/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

7) Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1995 ovat antaneet aihetta

Lähetekeskustelu
Kertomus 9/1997 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M e t s ä m ä k i : Arvoisa rouva puhemies, värderade fru talman! Parlamentaarisen vallanjaon olennainen piirre on se, että kansanedustuslaitos osoittaa budjettipäätöksessä määräsumman varoja käytettäväksi tiettyyn tarkoitukseen. Eduskunnan budjettivallan kannalta on tärkeää, että varat todella käytetään juuri budjetissa määrättyyn tarkoitukseen, sekä se, että määräsummia ei ylitetä. Budjettivallan varmistamiseksi eduskunnassa on oma valvontajärjestelmä, parlamentaarinen valtiontilintarkastus. Tämä järjestelmä on nyt suurien ratkaisujen edessä, mutta luonnollisesti tarkastukseen liittyvät kysymykset ovat ajankohtaisia myös siksi, että eduskunnalla on esittelyssä hallituksen kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtionvarain hoidosta ja tilinpidosta vuodelta 1995 ovat antaneet aihetta.

Tässä yhteydessä otan esille hallituksen kertomuksesta vain kaksi tärkeää kysymystä. Ne ovat valtiontalouden parlamentaarisen tarkastuksen kehittäminen ja tulostavoitteiden toteutuminen. En lähde enää kertaamaan niitä käänteitä ja erilaisia vaihtoehtoja, joita parlamentaarisen tilintarkastuksen kehittämisen kohdalla on viime vuosina tapahtunut. Kiinnitän huomiota vain viimeisimpään esitykseen, jonka pohjalta ilmeiset muutokset tullaan tekemään.

Valtiovarainministeriö asetti 28.10. kuluvana syksynä työryhmän, joka paalutti kaksi vaihtoehtoa, ja on hyvä, että on nyt päästy siihen tilanteeseen, että ratkaisut voidaan asiassa tehdä. Nämä jäljempänä mainitut a- ja b-vaihtoehdot vastaavat hyvin niitä näkemyksiä, joita vuosiksi 96—99 valituilla valtiontilintarkastajilla on. Muita kuin nyt esitettyjä vaihtoehtoja ei varmasti enää tulla juuri esille tuomaan, että esimerkiksi valtiontilintarkastajien kanslia olisi yhdistetty Valtiontalouden tarkastusvirastoon, kuten valtiontalouden tarkastuksen kehittämistoimikunta esitti. Tämä tässä yhteydessä raukeaa. Samoin voidaan katsoa hylätyksi se ehdotus, joka sisältyi valtiovarainvaliokunnan mietintöön n:o 29 vuodelta 1992, jonka mukaan Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnan tarkastus olisi siirretty valtiontilintarkastajille ja tilintarkastus olisi jäänyt tarkastusvirastolle. Näin tarkastusvirasto käytännössä olisi jaettu kahtia.

Edellä mainitun työryhmän päätös tämän kuun alussa esitti kahta vaihtoehtoa. A-vaihtoehdon mukaan Valtiontalouden tarkastusvirasto

siirtyisi valtioneuvoston kanslian alaisuuteen pois valtiovarainministeriön alaisuudesta, missä se tällä hetkellä toimii. B-vaihtoehdon mukaan Valtiontalouden tarkastusvirasto toimisi eduskunnan yhteydessä. Kummassakin vaihtoehdossa valtiontilintarkastajille jäisi oma kanslia ja oma tarkastusoikeus samoin kuin tarkastusvirastolle.

Voin tässä yhteydessä todeta saman, mikä on todettu myös nyt esillä olevassa hallituksen kertomuksessa, että valtiontaloudellinen tarkastustoiminta on tähän asti pystytty hoitamaan välttäen päällekkäistä työtä. En epäile ollenkaan, ettei tämä seikka pystyttäisi varmistamaan myös uuden hallitusmuodon oloissa.

Tietooni on tullut, että hallitus on kääntymässä a-vaihtoehdon kannalle. On toki hyvä, että lopultakin saadaan tähän asiaan ratkaisu. Hyvää on myös se, että tarkastusvirasto siirtyy valtiovarainministeriön alaisuudesta valtioneuvoston kanslian eli pääministerin yhteyteen. Ratkaisua miettiessä joutuu kuitenkin esittämään kysymyksen, onko nyt valittu ratkaisu juuri sellainen, johon eduskunta on määrätietoisesti pyrkinyt jo vuosikymmenien ajan. Olkoonkin, että eduskunnan kannanotot tähän kysymykseen ovat vuosien kuluessa vaihdelleet, on niiden perussanoma aina ollut yhtäläinen. Eduskunnan budjettivaltaan olennaisena osana liittyvää tarkastusvaltaa on vahvistettava siirtämällä Valtiontalouden tarkastusvirasto kokonaan hallituksen alaisuudesta eduskunnan yhteyteen.

Toivon, että eduskunta uutta hallitusmuotoa ensi vuonna käsitellessään vielä kerran pohtisi tätä kysymystä ja päätyisi sellaisen ratkaisun kannalle, joka vastaa eduskunnan omaa johdonmukaista käsitystä asiassa, ja päätyisi työryhmän ehdottaman b-vaihtoehdon kannalle.

Arvoisa puhemies! Valtiontilintarkastajat ovat usean vuoden ajan pitäneet silmällä tulosohjauksen edistymistä valtionhallinnossa. Kertomusvuonna olemme kiinnittäneet huomiota tulostavoitteiden toteutumiseen. Yksinkertaisesti kysymyksemme kuului: Millaisia tuloksia ovat virastot määrärahoilla aikaansaaneet? Valitettavasti, kuten hallituskin vastauksessaan toteaa, tähän kysymykseen ei ole saatavissa tyydyttävää ja yksiselitteistä vastausta, koska ministeriöt eivät ole tarpeeksi hyvin paneutuneet tuloksellisuuteen, sen seurantaan ja arviointiin. Tähän hallituksen esittämään näkemykseen on helppo yhtyä. Tilanteen korjaaminen vaatii jatkuvaa panostusta asiaan tulevina vuosina.

Millä tavalla tämä panostus sitten suunnataan? Esimerkiksi otan tulosohjaushankkeen. Hankkeessa on pohdittu muun muassa poliittisen ohjauksen ja päätöksenteon sekä tulosohjausprosessin nykyistä parempaa kytkentää toisiinsa. Tämä on sinänsä hyvä asia. Kun kysymyksessä oleva ohjaus koskee lähinnä talousarvion valmisteluun liittyvää kehysmenettelyä, jää eduskunnalle pääasiassa sivustakatsojan rooli. Tämä on ymmärrettävää sekä talousarviomenettelystä että kyseessä olevasta kehittämishankkeen toimeksiannosta johtuen, mutta on kysyttävä, olisiko eduskunnan roolia tulosohjaajana talousarviota laadittaessa mahdollista vahvistaa. Lähin myönteinen esimerkki tässä suhteessa löytyy Ruotsista.

Kun tulostavoitteiden toteutumisesta ei toistaiseksi voida konkreettisesti sanoa juuri mitään, on hallituksen vastauksessa tyydytty korostamaan, että lähivuosina eduskunnalle voidaan tuottaa nykyistä enemmän tuloksellisuustietoa. Tämä on myönteinen piirre erityisesti, mikäli ministeriöt kiinnittävät huomiota oleellisen tiedon tuottamiseen ja erityisesti tulostietojen laatuun. Vastauksessa ei kuitenkaan selvästi luvata uutta ja parempaa tietoa tavoitteiden toteuttamisesta ja toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Siinä luvataan epämääräisesti hallituksen kertomusten ja hallinnonalakohtaisten toimintakertomusten avulla parantaa — toistan suoran lainauksen — "eduskunnan mahdollisuuksia suhteuttaa määrärahaehdotuksia toteutuneeseen tuloskehitykseen".

Siirtyminen vallan ja vastuun delegoimiseen tulosohjauksen periaatteiden mukaisesti korostaa sitä, että valtionhallinnossa on löydettävä sopiva mekanismi tulos- ja tilivelvollisuuden toteamiseen. Eduskunnalle suunnatun toimintaa ja taloutta koskevan tietomäärän kasvattaminen ei voi sinänsä olla päämäärä, vaikka tällä hetkellä lienee järkevää panostaa oleelliseen tulostietoisuuden kehittämiseen, kuten hallitus vastauksessaan aivan oikein painottaa.

On huomattava, että ministeriöiden vastuu ei ole organisaatiolle osoitettua vastuuta vaan se on aina eri tasoilla toimiviin tulosjohtajiin kohdistuvaa konkreettista vastuuta. Tästä syystä tulos- ja tilivelvollisuutta toteuttavien raporttien käsittely ja niihin reagoiminen edellyttää, että seuraamusjärjestelmä on etukäteen mietitty. Oikeusturvan kannalta saattaisi olla hyvä, että korkeiden valtionhallinnossa tulosjohtajina toimivien virkamiesten toiminnan arvioimiseksi määriteltäisiin heidän toimintansa arviointiin sopivat kriteerit. Tästä menettelytavasta löytyy myös myönteisiä

esimerkkejä muista tulosohjausta käyttävistä maista.

Arvoisa rouva puhemies! Valtiontilintarkastajat tulevat ensi viikolla antamaan eduskunnan rouva puhemiehelle kertomuksensa vuodelta 1996. Kuten tähänkin asti, voimme sen avulla käydä tärkeää keskustelua maan hallituksen ja eduskunnan välillä valtion taloudenhoidon valvonnasta ja talousarvion noudattamisesta. Kun yhteisesti toimimme yhteisen asian hyväksi, uskon, että vielä avoimet kysymykset valtiontalouden tarkastuksen organisoinnistakin saavat oikean ja hyvän ratkaisun.

Ed. S a v e l a : Rouva puhemies! Nyt käsiteltävässä kertomuksessa on puututtu viiteen suurempaan kokonaisuuteen, joista minäkin haluan valtiontalouden parlamentaarisen tarkastuksen kehittämiseen nimenomaan sen kehittämismielessä puuttua, mutta sitä ennen minä yhdyn ed. Metsämäen esittämään näkemykseen Valtion tarkastusviraston asemasta b-vaihtoehdon mukaiseksi.

Eduskunnan tiedontarve voidaan luokitella esimerkiksi seuraavalla tavalla: 1) Palautetietoa omien toimenpiteiden ja lausumien seurauksista tai vaikutuksista. Se olisi ensimmäinen kokonaisuus. 2) Perustietoa hallinnon toiminnasta sille tiedolle, jota hallinto toimittaa. 3) Uusia ideoita ja näkemyksiä sekä aloitteita yhteiskuntapoliittista keskustelua varten.

Palautetieto tarkoittaa selvitystä siitä, miten eduskunnan keskeiset työvälineet, talousarviopäätökset, lainsäädäntötoimet sekä erilliset ponsilauselmat ynnä muut toimivat ohjausvälineinä suhteessa hallintoon. Talousarvioesityksen osalta tarkastustoimi voi tuottaa jälkikäteistietoa esityksen tietosisällön paikkansapitävyydestä ja informaatioarvosta. Kun eduskunnan budjettivaltaa on viime vuosina kehysbudjetoinnin ynnä muitten seurauksena käytännössä kavennettu, tulee eduskunta yhä laajemmin riippuvaiseksi siitä, että hallinto tarjoaa päätöksentekoa varten riittävän monipuolista ja relevanttia aineistoa. Tässä tarkastustoimi toimii laadun vartijana.

Talousarvion toteutuminen eduskunnan hyväksymällä tavalla on eräs perinteisen tilintarkastuksen keskeisiä näkökulmia. Tähän en pitemmälti halua puuttua. Siihen ed. Metsämäki valtiontilintarkastajien puheenjohtajana puuttui jo.

Talouden hoidon laillisuus, kirjanpidon ja tilinpäätöksen oikeellisuus sekä eduskunnan hyväksymien määrärahojen käytön seuranta muodostavat perinteisen vuosittaisen tilivelvollisuus tyyppisen raportoinnin rungon. Uutena piirteenä tulee vielä hallinnonalojen tuloksellisuusraportin oikeellisuuden tarkastus, mikä ei kuitenkaan voi olla vuosittaista.

Eduskunnalle tulevaisuudessa annettavien tuloksellisuusraporttien käsittely ja vaikutus tarkastustoimeen on tarkemmin selvittämättä. Ilmeistä on, että raportit osaltaan tulevat parantamaan eduskunnan tiedonsaantia hallinnon toimivuudesta, mutta ne eivät voi kuitenkaan vaikuttaa ulkoisen tarkastuksen tarpeisiin eivätkä vähentää tätä kautta kerättävän tiedon tarpeellisuutta.

Lainsäädäntötoimien osalta tarkastustoimen tulee tuottaa eduskunnalle informaatiota toteutuneiden lainsäädäntöhankkeiden vaikutuksista, hankkeen valmistusprosessin asianmukaisuudesta ja hallituksen esityksen perustelujen laadusta. Viimeksi mainittuun asiaan on eduskunnan piirissä puututtu voimakkaasti ja valtiontilintarkastajat, johon ed. Metsämäki jo ensi viikkoa silmällä pitäen viittasi, tulevat käsittelemään asiaa kertomuksessaan. Tässä nimenomaan tarjotaan eduskunnalle palautetietoa siihen arvosteluun, mitä eduskunnan taholta on esitetty lainvalmistelun laadusta.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan ponsien ynnä muiden aloitteiden ja toivomusten käsittelystä hallinnossa tulee palautetietoa hallituksen toimenpidekertomuksessa, joka juuri nyt on meillä käsittelyssä. Mikäli tähän menettelyyn jatkossa tulee muutoksia, saattaa tarkastustoimen tehtävä tältä osin muuttua kasvavaan suuntaan. Nykyisin eduskunnan ponnet ynnä muut ovat tulleet käsittelyyn tarkastuskertomuksissa lähinnä suurempien asiakokonaisuuksien yhteydessä.

Varsinaisen palautetiedon lisäksi eduskunta tarvitsee hallinnosta riippumatonta tiedontuotantoa, jossa aiheet ja tarkastelukulmat valitaan eduskunnan tarpeita silmällä pitäen, siis nimenomaan eduskunnan tarpeita silmällä pitäen ajatellen parlamentaarista tarkastusta ja valvontaa. Toiminnan tarkastuksilla pyritään tuomaan esiin hallinnon toimivuudesta ja laillisuudesta sellaista perustietoa, jota ei välttämättä saa esimerkiksi tulevista tuloksellisuusraporteista. Tärkeään asemaan nousevat tällöin erityisesti hallinnon alarajojen ylittävät tarkastukset ja suurten järjestelmien toimivuuden tarkastelut, käsitteet tehokkuus, toimivuus ja tuloksellisuus kuvaavat sitä tietoaineistoa, jota tarkastustoimi voi tässä tuottaa.

Tilintarkastus on perinteisesti jälkikäteistä ta-

pahtuneen varmentamista mutta erityisesti valtiontilintarkastajien osalta kyse on myös uusien ideoiden ja toimintavaihtoehtojen esittämisestä ja yhteiskuntapoliittisen keskustelun aloittamisesta. Valtiontilintarkastajien kertomus tarjoaa eduskunnalle perusinformaation ja mahdollisuuden käydä hallinnon kanssa dialogia tarkastuskertomukseen kirjatuista kertomuksen tapahtumista mutta halutessa myös laajemmin.

Valtiontalouden ulkoisella tarkastustoimella on selvä tehtävä näiden eduskunnan eri tiedontarpeiden tyydyttämisessä. Tällä hetkellä valtiontilintarkastajien kertomus on välittömästi valmistuttuaan eduskunnan käytössä, mutta suurimman valtiontalouden ulkoisen tarkastustiedon tuottajan eli Valtion tarkastusviraston kertomukset välittyvät eduskunnalle ainoastaan valtiontilintarkastajien kertomuksen kautta. Tietysti tiedot ovat käytettävissä mutta ne virallisesti eivät välity kuin tilintarkastajien kertomuksen kautta.

Arvoisa puhemies! Minä lyhyesti tulenkin tässä tämän kehittämistarpeen pohjalta lopputoteamukseen, joka on kirjattu myös Nikulan komitean mietintöön, jossa malli mahdollistaa valtiontalouden tarkastustoimen kehittämisen siten, että tarkastustoimen anti välittyy eduskunnalle nykyistä täydellisemmin. Tämä merkitsee asemallista muutosta Valtion tarkastusviraston suhteen. Koska Valtion tarkastusvirasto antaisi edelleen jokaisesta tarkastuksestaan kertomuksen hallinnon eri tasoille ja tarkastettavalle, uudistus ei vähentäisi valtioneuvoston tiedonsaantia Valtion tarkastusviraston tarkastushavainnoista nykytilanteeseen verrattuna.

Ed. M e t s ä m ä k i : Fru talman! Vastauksena ed. Savelan puheenvuoroon ottaisin sieltä kaksi asiaa esille.

Ed. Savela totesi eduskunnan budjettivallan kaventumisen kehysbudjetoinnin, rahastointien ja myös budjettikirjan huonomman informaatioarvon johdosta, johon myös valtiovarainvaliokunta tänään hyväksymässään mietinnössä ensi vuoden budjetista toteaa, että budjettikirja ei enää anna sitä informaatiota, mitä moni edustaja kaipaa, joten se lisää parlamentaarisen tarkastuksen ja valvonnan tarvetta ja myös sitä, että tähän tarkastustoimintaan tarvitaan lisäresursseja, aivan kuten ed. Savela totesi.

Sitten toinen tärkeä kysymys, jonka ed. Savela otti esille: tarkastusviraston tarkastusraporttien kulkeutuminen ja hyödyntäminen eduskuntatyössä. Minusta voitaisiin ja ilmeisesti olisi mielekästäkin miettiä, voitaisiinko esimerkiksi valtiontilintarkastajien kertomuksen yhteydessä tuoda entistä paremmin myös Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksia eduskunnan käsittelyyn esimerkiksi vaikka aikaistamalla valtiontilintarkastajien kertomuksen tuomista eduskunnan käsittelyyn. Tämä menettely saattaisi edesauttaa ja tuoda lisäinformaatiota myös eduskunnan budjettikäsittelyä ajatellen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

8) Lakialoite laiksi vuodelta 1998 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista, työnantajan kansaneläkemaksusta ja työnantajan lapsilisämaksusta

Lakialoite 136/1997 vp (Mauri Pekkarinen /kesk ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 10.

Täysistunto lopetetaan kello 19.57.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen